

TÜRKİYE SAVUNMA SANAYİ SEKTÖR RAPORU

2010

TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ
TÜRKİYE SAVUNMA SANAYİ MECLİSİ

Ağustos 2011

TÜRKİYE SAVUNMA SANAYİ SEKTÖR RAPORU 2010

TOBB Yayın Sıra No: 2010/114
ISBN : 978-9944-60-509-0

TOBB yayınları için ayrıntılı bilgi
Yayın Müdürlüğünden alınabilir

Tel: (312) 413 80 44-46
Faks: (312) 418 10 02
e-posta: basin@tobb.org.tr
internet: www.tobb.org.tr
TOBB yayınlarına tam metin ve ücretsiz olarak
internette ulaşabilirsiniz.

Sayfa Düzeni ve Baskı : Afşaroğlu Matbaası
384 54 88- Ankara

Önsöz

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türk Özel Sektörünün en üst düzey yasal temsilcisi sıfatı ile iş dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda çalışmalar yürütmekte, sorunlarına çözüm aramakta ve özel sektörün istikrarlı bir biçimde gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Sektörlerimize daha kapsamlı hizmet sunulması ihtiyacı doğrultusunda ve bu hizmetlerin geliştirilmesi perspektifinde 18 Mayıs 2004 tarih ve 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 57'nci maddesine dayanılarak "Türkiye Sektör Meclislerinin Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği" hazırlanmıştır. 12 Şubat 2005 tarih ve 25725 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren yönetmeliğimize istinaden birliğimiz şemsiyesi altında 52 adet Türkiye Sektör Meclisi oluşturulmuştur.

Türkiye Sektör Meclisleri, Temmuz 2006 tarihinden itibaren faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu süreçte var olan ihtiyaç ve sektörden gelen talep üzerine meclis sayısı 58 olmuştur.

Türkiye Sektör Meclisleri, sektörün tüm ilgili taraflarını bünyesine alan entegre yapısı ile yerel olduğu kadar uluslararası nitelik taşıyan sektörel bir bakış açısı ile ve bugünün yanında geleceği kuşatan strateji ve vizyonu ile dünyadaki benzer örneklerinden daha kapsamlı örnekler sunmaya yönelmiş bir yapıdır. Bu haliyle sektör meclisleri, sektörlerimize ve ekonomimize büyük faydalar sağlama potansiyeli taşıyan önemli bir oluşumdur.

Meclisler firmaların, sektörel kuruluşların ve ilgili kamu kurumlarının üst düzey yöneticileri ile temsilcilerini bünyesine katan önemli bir buluşma noktasıdır. Türkiye Sektör Meclisleri, yelpazesi içine aldığı tüm ekonomik sektörler için radikal bir adımı temsil etmektedir. Sektörel kurum ve kuruluşların tek bir çatı altında toplanabilmesi, sorunların çözümü ve sektörlerimizin ülke ekonomisine katkılarının artırılması yolunda önemli bir taahhüdün göstergesidir. Meclis içerisinde sağlanan birlik ve beraberlik ortamı, ortak görüşlerin oluşturulmasına ve ortak kararların alınmasına imkan sağlanmaktadır. Ortak kararlar doğrultusunda

da başlatılan gelişmelerden ilgili merciler nezdinde daha olumlu sonuçlar alınmaktadır. Bu sektörel yapılanma ile kamu özel sektör ortaklığının etkin bir biçimde hayata geçirilebildiği sağlam bir zemin oluşturmuştur.

Meclis faaliyetleri çerçevesinde, meclis çalışmalarından daha fazla verim alınabilmesi, farklı görüş ve düşüncelerin uyumlaştırılması, tutarlılık sağlanması sektörün mevcut durumu ve geleceğine yönelik beklentileri konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesi amacıyla meclislerimiz tarafından sektör raporları hazırlanmaktadır. Savunma sanayimizin dördüncü raporu ilgililerin bilgilerine ve istifadelerine sunulmuştur.

Hazırlanan "Savunma Sanayi Sektör Raporu 2010" sektörel politika ve stratejilerin oluşturulması, geleceğe yönelik projeksiyonlara ve pazar araştırmalarına katkıda bulunması açısından faydalı olacağı düşüncesi ile Savunma Sanayi Sektörümüze, camiamıza ve ilgililere hayırlı olmasını dilerim.

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU

Başkan

Önsöz

Türkiye Savunma Sanayi Meclisi, 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu kapsamında kurulmuş olan 58 Sektör Meclisinden biridir. Kurulduğu Temmuz 2006 yılından bugüne sektörün özellikle yasal sorunları üzerinde önemli çalışmaları gündemine alan ve büyük bir bölümünün gerçekleşmesine katkıda bulunan geniş tabanlı savunma sanayi fikir platformudur.

Sektör Meclislerinin Kuruluş Yönetmeliği çerçevesinde sektörün her kesiminden üst düzey yönetici ve sanayicilerini belirlenen periyotlarda bir araya getirerek, sektörel sorunlara çözüm aramakta, Türk Savunma Sanayii'nin güçlendirilmesi ve geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Sektöre ilişkin yasal mevzuatlara, yenilenen resmi dokümanlara, yeni hazırlanan kanun, genelge, yönetmelik ve yönergelere görüş oluşturmakta ve ilgili makamlara sunmaktadır. Bünyesinde gereklikçe teşkil edilen alt çalışma grupları ile detay etütler yapmakta, Savunma Sanayi İmalatçılar Derneği ile yakın işbirliği ve koordinasyon içinde kendisine tevdi edilen görevleri yerine getirmektedir. İlgili bakanlıklarla ve bürokratlarla yakın diyalog içerisinde, Savunma Sanayi Müsteşarlığı'nın belirlediği strateji ve politikalar çerçevesinde sektör mensuplarını bilgilendirme kanalı olarak da görev yapmaktadır.

Son 10 yıldır sürekli gelişim gösteren, özgün teknoloji edinimlerini ürüne dönüştürerek Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ihtiyaçlarını büyük ölçüde yurt içinden sağlama gayreti içinde bulunan sektör, gelişimine uygun olarak yurt dışı pazarlarda kendini hissettirmeye başlamış ve savunma sanayisi gelişmiş ülkelerle kıyasıya rekabet etmektedir. Bu gelişime paralel olarak, sektördeki gelişmeleri yakından takip etmekte, özgün mal ve hizmetlere pazar araştırması yapmakta, yararlanılabilecek bilgileri ilgili özel ve resmi kurumlarla paylaşmaktadır.

Milli Savunma Bakanlığı'mızın ve ilgili kurum ve kuruluşlarımızın yakın desteği ile 2007 yılından itibaren her yıl hazırlanmakta olan TOBB Türkiye Savunma Sanayi Sektör Raporları Türkiye Savunma Sanayi Sektörünün ve Dünya Savunma Sanayinin gelişimini, ülkelerin ve

firma ve kuruluşların sağladığı verilerle mukayeseli olarak ortaya koyan, detaylı değerlendirmeler için istifade edilebilecek dokümanlardır. Kitap halinde hazırlanan yıllık raporlar ilgili özel ve resmi kurum ve kuruluşlar yanında, üniversitelerimize de yayımlanmakta, ayrıca www.tobb.org.tr web sitesinde de istifadelerine sunulmaktadır.

Dünya ülkelerinin savunma harcamalarına ilişkin veriler 2009 yılı için 2010 yılı ikinci yarısından itibaren açıklanmaya başlamıştır. Raporunda yer alan veriler 2009 yılına ait olup, derlenen Türkiye 2010 yılı verileri dünya ülkelerine ait verilerin henüz yayımlanmamış olması nedeni ile raporun son bölümüne istifadeleri için konmuştur. Dünya verileri Eylül 2011 tarihinde yayımlandığında ülkemize ait veriler, bir sonraki raporda dünya verileri ile mukayese edilecektir. Diğer bir ifade ile raporların 2 yıl geriden yayımlanması bu nedenden kaynaklanmaktadır.

Sektör Raporu 2010'nun sektörle ilgili çalışmalar yapan tüm ilgililere bir yardımcı doküman olması dileklerimle saygılarımı sunuyorum.

Yılmaz KÜÇÜKSEYHAN
TOBB Türkiye Savunma Sanayi Meclis Bşk.
SASAD Genel Sekreter Yrd.

İçindekiler

1. ÖZET	1
2. GİRİŞ.....	3
3. SEKTÖRDE YER ALAN FİRMA, KURUM VE KURULUŞLAR	5
4. 2009 YILI VERİLERİ TÜRKİYE SAVUNMA SANAYİ	13
4.1. Genel	13
4.2. Türkiye Ekonomisinin Son Yılları.....	14
4.3. Savunma Sanayii Cirosu	15
4.4. İhracat.....	18
4.5. ARGE	21
5. DÜNYA SAVUNMA SANAYİİNE GENEL BAKIŞ	25
5.1. Genel	25
5.2. Bölgesel Harcamalar.....	29
5.2.1. Afrika	30
5.2.2. Amerika	31
5.2.3. Asya ve Okyanusya.....	32
5.2.4. Avrupa	34
5.2.5. Orta Doğu.....	35
6. 2009 YILI VERİLERİ İLE DÜNYA SAVUNMA SANAYİ	37
6.1. Dünya Savunma Üretimi	37
6.2. Ülkeler Arası Savunma Sistemleri Alım ve Satımları (Arms Transfer).....	40
7. NAMSA/NC3A	49
8. OFFSET.....	55
9. GENEL SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	65
10. 2010 YILI VERİLERİ İLE TÜRK SAVUNMA SANAYİ.....	67

Tablolar Listesi

TABLO - 1, KARA ARAÇLARI	5
TABLO - 2, DENİZ ARAÇLARI	6
TABLO - 3, HAVACILIK VE UZAY	6
TABLO - 4, ELEKTRONİK	7
TABLO - 5, SİLAH MÜHİMMAT, ROKET VE FÜZE	8
TABLO - 6, ELEKTRİK	9
TABLO - 7, BİLİŞİM	9
TABLO - 8, ARGE VE MÜHENDİSLİK	10
TABLO - 9, MALZEME, KALIP VE PARÇA	10
TABLO - 10, LOJİSTİK	11
TABLO - 11, İLGİLİ KURUMLAR	12
TABLO - 12, SAVUNMA HARCAMALARI İLK 15 ÜLKE	28
TABLO - 13, BÖLGELERDEKİ SAVUNMA HARCAMALARI (2000 – 2009)	29
TABLO - 14, SAVUNMA SANAYİ ÜRETİMİ (2002 – 2008)	38
TABLO - 15, ÜRETİMDE İLK 100 FİRMA	39
TABLO - 16, GELİRİNİ EN FAZLA ARTIRAN FİRMALAR (2007 – 2008)	40
TABLO - 17, ÜLKELER İHRACAT SIRALAMASI (2007 VE 2008)	41
TABLO - 18, TÜRKİYE’NİN İHRACAT YAPTIĞI ÜLKELER (2009)	43
TABLO - 19, EN FAZLA İTHALAT YAPAN ÜLKELER	43
TABLO - 20, TÜRKİYE’NİN İTHALAT YAPTIĞI ÜLKELER VE ÜRÜNLER	44
TABLO - 21, İHRACATÇI İLK 5 ÜLKE VE İTHALATÇILARI (2005- 2009)	48
TABLO - 22, İTHALATTA İLK 5 ÜLKE (2005 – 2009)	48
TABLO - 23, OFFSET GERÇEKLEŞMELERİNİN KATEGORİLERE GÖRE DAĞILIMI	56
TABLO - 24, SÖZLEŞMESİ İMZALANMAMIŞ SSM PROJELERİ	57
TABLO - 25, TÜRK SAVUNMA SANAYİ 2010 GENEL PERFORMANSI	68

Grafik Listesi

GRAFİK - 1, MSB BÜTÇESİ, 2001 – 2009.....	13
GRAFİK - 2, MSB BÜTÇESİNİN GSMH'YA ORANLARI	14
GRAFİK - 3, SAVUNMA SANAYİ CİROSU, 2005 – 2009	16
GRAFİK - 4, 2008 CİRO VERİLERİNİN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI.....	16
GRAFİK - 5, 2009 CİRO VERİLERİNİN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI.....	17
GRAFİK - 6, YURT İÇİ KARŞILAMA ORANI.....	18
GRAFİK - 7, İHRACAT.....	19
GRAFİK - 8, 2008 İHRACAT VERİLERİNİN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI	20
GRAFİK - 9, 2009 İHRACAT VERİLERİNİN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI	20
GRAFİK - 10, ARGE HARCAMALARI	22
GRAFİK - 11, GELİŞMİŞ ÜLKELERDE SAVUNMA BÜTÇESİNDEN ARGE'YE AYRILAN PAY	23
GRAFİK - 12, KÜRESEL SAVUNMA HARCAMALARI (2000 – 2009).....	26
GRAFİK - 13, İHRACATTA İLK 10 ÜLKENİN PAZAR PAYLARI	42
GRAFİK - 14, EN FAZLA İTHALAT YAPAN 10 ÜLKENİN PAZAR PAYLARI	44
GRAFİK - 15, ENDÜSTRİYEL GERİ DÖNÜŞÜM	51
GRAFİK - 16, TÜRKİYE'NİN NAMSA ALIMLARI TUTARI	51
GRAFİK - 17, TÜRKİYE'NİN "R" FAKTÖR DEĞİŞİMİ	52
GRAFİK - 18, YURT İÇİ KARŞILAMA ORANI.....	68
GRAFİK - 19, SAVUNMA SANAYİ CİRO DEĞİŞİMİ (DOLAYSIZ).....	69
GRAFİK - 20, İMALAT SANAYİ / SAVUNMA SANAYİ ENDEKSİ.....	69
GRAFİK - 21, SAVUNMA SANAYİ İHRACATI (2006 – 2010)	70
GRAFİK - 22, TÜRKİYE GENEL / SAVUNMA SANAYİ ENDEKSİ.....	71

GRAFİK - 23, SAVUNMA SANAYİ İHRACATI (SAVUNMA + HAVACILIK)	71
GRAFİK - 24, İHRACATIN YAPILDIĞI BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI	72
GRAFİK - 25, İHRACATIN BÖLGELERE DAĞILIMI DEĞİŞİMİ (2009 ve 2010).....	73
GRAFİK - 26, ÖZ KAYNAK / KAMU TEŞVİK / TOPLAM ARGE HARCAMALARI.....	73
GRAFİK - 27, CİRONUN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI	74
GRAFİK - 28, İHRACATIN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI	74

Harita Listesi

HARİTA - 1, BÖLGESEL SAVUNMA HARCAMALARI	30
HARİTA - 2, AFRİKA'NIN SAVUNMA HARCAMALARI	31
HARİTA - 3, AMERİKA'NIN SAVUNMA HARCAMALARI	32
HARİTA - 4, ASYA VE OKYANUSYA'NIN SAVUNMA HARCAMALARI	33
HARİTA - 5, AVRUPA'NIN SAVUNMA HARCAMALARI	34
HARİTA - 6, ORTA DOĞU'NUN SAVUNMA HARCAMALARI	36

1. Özet

Finansal krize rağmen genelde ülkelerin 2009 yılı verilerine göre savunma harcamalarında artış izlenmektedir. Dünya savunma harcamaları 2008 yılına nazaran % 5,9'luk bir artışla 1.531 milyar ABD Dolar'ına çıkmıştır. Geçen 10 yıllık süreçte genel artış % 49 olmuştur. Savunma harcamalarının GSMH'a oranı 2008 yılında % 2,4 iken 2009 yılı ortalaması % 2,7'e yükselmiştir. Türkiye'nin savunma harcamaları da 2008'e nazaran % 6,6'lık bir artış göstermiş, ancak GSMH'a oran % 1,4 seviyesine düşmüştür.

Savunma harcamalarında ilk 5 sırayı ABD, Rusya, Fransa, İngiltere, ve Almanya almaktadır. Bu ülkeler dünya savunma harcamalarının % 61'ni yapmaktadırlar.

Türkiye'nin 2009 yılı savunma harcamaları toplamı 14.532.622 TL olup (Kaynak: MSB Faaliyet Raporu), dünya sıralamasında ilk 20 ülke içerisinde bulunmaktadır.

Dünya ülkelerinin savunma harcamalarının artışına paralel olarak savunma üretimi de her yıl artış göstermektedir. 2009 yılı üretim verileri henüz açıklanmamış olmakla birlikte 2007 yılının 345 milyar ABD Dolar üretimine nazaran 2008 yılında üretim 385 milyar ABD Dolar'ına yükselmiştir. Türkiye savunma sanayi üretimi 2007 yılında 2.011 milyon ABD Dolar iken 2008 yılında 2.317 milyon ABD Dolar'ına ve 2009 yılında da 2.319 milyon ABD Dolar'ına ulaşmıştır.

Firmaların 2008 yılında üretimlerinde birinci sırada ürün olarak zırhlı araçlar yer alırken, insansız hava araçları ve helikopter üretim ve satışları ön plana çıkmıştır. Firmaların klasik savunma üretimleri, Afganistan ve Irak operasyonları nedeni ile güvenlik mal ve hizmetlerinin üretimine önemli kayışlar izlenmiştir.

2009 yılında uluslararası pazarda toplam 55 milyar ABD Dolar'lık savunma mal ve hizmet satışı yapılmıştır. Bu pazarın ilk 5 oyuncusu ABD, Rusya, Fransa, İngiltere ve Almanya olmuştur. Bu ülkelerin 55 milyar ABD Dolar'lık pazardaki payı % 76 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye bu pazardan 669 milyon ABD Dolar'lık ihracatı ile % 1,2 civarında bir paya sahip olmuştur. 2000 – 2009 yılları arasındaki dönemde Türkiye pazar payını % 0,4'lerden % 1,2'nin üzerinde bir orana yükseltmeyi başarmıştır. Bu durum Türkiye'ye, savunma sanayisi süratle gelişen bir ülke konumunu kazandırmıştır.

Dünya savunma ihracatının % 41'i Asya ve Okyanusya bölgesindeki ülkelere yapılmıştır. İkinci sırada Avrupa, üçüncü sırada Orta Doğu Bölgeleri bulunmaktadır. Türkiye tüm dünya savunma ithalatının % 2'sini yaparak dünya sıralamasında 11'inci sırada yer almıştır. 2005 yılı öncesi Türkiye savunma ithalatında ilk sıralarda yer alırken, bugün 11'inci sıraya kadar düşme başarısını göstermiştir.

Küresel finansal krizin ülkelerin tüm harcamalarında hala etkisi devam etmektedir. Devletlerin almış oldukları ilave tedbirlere rağmen etkiler devam ederken, bazı ülkelerde de yeni hissedilmeye başlamıştır. Bütçelerde yapılan kısıtlamalar özellikle Avrupa ülkelerinde savunma harcamalarının belirli bir süreçte kesintiler yapılmasına neden olmuştur. Nitekim, açık kaynaklarda da belirtildiği üzere 2010 – 2014 periyodunda İngiltere % 7,72, Fransa % 5,08, Almanya % 33,52'lere varan kesintileri şimdiden uygulamaya koymuş bulunmaktadır. 2009 yılı verilerine göre Avrupa ülkelerinin savunma harcamaları 413 milyar ABD Dolar'ından 386 milyar ABD Dolar'ına gerilemiş bulunmaktadır. Bu süreç zarfında bu ülkelerin savunma harcamaları artmaya devam eden ülkelere de, teknoloji transferi yolu ile ortak üretim konsepti ile pazar arayışlarının dramatik rekabetle sürdürecekleri değerlendirilmektedir.

ARGE çalışmaları son iki yıldır ağırlıklı olarak devam etmektedir. 2008 (öz kaynaklardan harcanan 228 milyon ABD Dolar) yılına nazaran çok az da olsa bir düşüş görülmekle birlikte (206 milyon ABD Dolar) kamudan alınan desteklerle dengeli bir gelişme içerisinde olduğu değerlendirilmektedir. ARGE çalışmalarının sonuçlarının ticari ürüne dönüşmesi ve ihracattaki gelişimi hızlandırması beklenmektedir.

Sektörde faaliyet gösteren firma ve kuruluşlarımızın 2009 yılı cirosuna göre ARGE için öz kaynaklardan yapılan harcamalar % 10 civarında olup, diğer hiç bir sektörde bu oran görülmemektedir.

Türk savunma sanayi firmalarının NAMSAN/NC3A ile çalışmalarında endüstriyel geri dönüşüm açısından olumlu gözükmeyle birlikte, savunma sanayi mal ve hizmet satışları açısından pek iyi olduğu söylenemez. Endüstriyel geri dönüşümde en büyük pay inşaat firmalarımıza aittir. 2008 – 2009 döneminde Türkiye NAMSAN kanalı ile 211 milyon TL'lik mal ve hizmet almış buna karşılık 378 milyon TL'lik iş yapmıştır. NATO içerisinde yapılan sıralamada Türkiye aldığı iş payı açısından 4'üncü sırada yer alırken, yaptığı alımlar bakımından da 5'inci durumda bulunmaktadır.

2. Giriş

Sektör Raporu 2010, diğer raporlarda olduğu gibi bir yıl öncesine ait verileri, diğer bir ifade ile 2009 yılı verileri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Rapor dünya savunma sanayiini de kapsamakta olup, dünya araştırma kuruluşları da bir yıl öncesine ait verilerle değerlendirmelerini yapmaktadırlar.

Önceki raporlara kıyasla bu raporumuzda ağırlıklı olarak dünya savunma pazarı ele alınmıştır. Genelde ülkelerin buldukları bölgelerde savunma bütçeleri ve savunma ticaretlerine ilişkin ilgili ana pazar oyuncuları detaylı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Özgün teknolojileri ve özgün ürünleri ile Türk savunma sanayi dünya pazarının oyuncuları arasına girmeye başlamıştır. Hangi pazarda hangi ülkeler ve teknolojilerle rekabet edeceğimiz konuları işlenmeye çalışılmıştır.

2008 yılı tüm dünya ülkelerinin ekonomilerinin bunalım yaşadığı bir yıl olmuştur. 2010 yılı ilk çeyreğinde de birçok ülkede kriz henüz sona ermemiştir. Toparlanmaya çalışan Türkiye ekonomisi de krizi tam anlamıyla atlamaş değildir. Bazı göstergeler hala eksi değerlerden kurtulamamıştır. Nitekim, 2010 yılı işsizlik rakamlarının 3,5 milyon olarak açıklanması bunun bir göstergesidir.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen Türkiye savunma sanayi sektörü krizi en az yara ile atlaman bir sektör durumundadır. 2009 yılı verileri sektörün çıkışını sürdürdüğünü göstermektedir. Rapor Türk savunma sanayi verilerini olabildiğince diğer ülke verileri ile mukayeseli olarak ortaya koymaktadır.

2010 yılı verileri Savunma Sanayi İmalatçılar Derneği (SASAD) tarafından toplanmıştır. Bu veriler özet olarak raporun son bölümünde yer almaktadır. Ancak, dünya ülkelerinin 2010 toplu verilerinin 2011 yılının son çeyreğinde yayımlanması, verilerimizin dünya savunma sanayi verileri ile değerlendirilmesine imkan vermemektedir. 2010 yılı değerlendirmesi Sektör Raporu 2011'da yapılacaktır.

3. Sektörde Yer Alan Firma, Kurum ve Kuruluşlar

Türk savunma sanayi firmaları tüm alt sektörleri ile tek bir çatı altında toplanmıştır. Savunma Sanayi İmalatçılar Derneği (SASAD) şemsiyesi altında toplanan imalatçı firmalar aynı zamanda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Savunma Sanayi Meclisinde de temsil edilmektedir. Meclis yönetmelik gereği 40 üyeden oluşmaktadır. Türk savunma sanayinin tümünü yasal ortamda meclis temsil etmekte olup, SASAD ile çok sıkı iş birliği ve koordinasyon içinde çalışılmaktadır.

SASAD, Türkiye’de faaliyet gösteren Türk savunma sanayi firmalarını 10 alt grupta toplamıştır. Aşağıda sıralanan firma ve kuruluşlar faaliyet alanlarına ve beyanlarına göre bu gruplarda gösterilmiştir.

TABLO – 1, KARA ARAÇLARI

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
BMC	Mayına Karşı Korumalı Zırhlı Araçlar, Taktik Tekerlekli Araçlar	İZMİR
FNSS	Tekerlekli ve Paletli Zırhlı Araçlar, Seyyar Yüzücü Köprüler	ANKARA
KOLUMAN OTOMOTİV	Taktik Tekerlekli Araçlar, Tank Taşıyıcıları	MERSİN
KOLUMAN MOTORLU	Askeri ve Kamu Servis Araçları	ANKARA
MERCEDES-BENZ TÜRK	Taktik Tekerlekli Araçlar	İSTANBUL
NUROL MAKİNA	Zırhlı Araç, Taret	ANKARA
OTOKAR	Taktik Tekerlekli Araçlar, Hafif Zırhlı Araçlar, Ana Muharebe Tankı	İSTANBUL

www.sasad.org.tr

TABLO – 2, DENİZ ARAÇLARI

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
A.D.İ.K	Savaş Gemileri, Tersane Gemi İnşa ve İmalat	İSTANBUL
ARES TERSANECİLİK	Tekne, yat ve gemi inşası	ANTALYA
DEARSAN	Gemi ve Tekne Tasarımı, Yapımı, Onarımı	İSTANBUL
DESAN	Kompozit Deniz Araçları	İSTANBUL
DÜZGİT	Yeni Gemi İnşa	YALOVA
İSTANBUL DENİZCİLİK	Gemi inşa, Tamir, Bakım Ve İşletme	İSTANBUL
RMK MARINE	Gemi İnşaa	İSTANBUL
YONCA-ONUİK	Yüksek Süratli Botlar, Kargo Gemileri, Kompozit Malzeme, Destek Gemileri	İSTANBUL

www.sasad.org.tr

TABLO – 3, HAVACILIK VE UZAY

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
ALP HAVACILIK	Helikopter Parçaları	ESKİŞEHİR
ARAL HAVACILIK	Havacılık	ANKARA
DELTA UZAY TEKNOLOJİLERİ	Yazılım Geliştirme, ARGE Projeleri	ANKARA
GLOBAL TEKNİK	İnsansız Hava, Kara, Deniz Araçları	ANKARA
INTA SPACETÜRK	Avrasya'nın Uzaydan Görüntülenmesi	ANKARA
TEI	Uçak ve Helikopter Motorları	ESKİŞEHİR
TUSAŞ	Sabit ve Döner Kanatlı Hava Platformları İnsansız Hava Araçları Uydu Tasarım, Modernizasyon, Sistem Entegrasyonu, Üretim, Entegre Lojistik Destek	ANKARA

www.sasad.org.tr

TABLO – 4, ELEKTRONİK

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
ALCATEL LUCENT TELETAŞ	Telekomünikasyon	İSTANBUL
ANELTECH	Elektronik Kart İmalatı	İSTANBUL
ASELSAN	Elektronik Harp, Termal Kamera, Dürbün, Telsiz, Gece Görüş Sistemleri, Radar, Yazılım	ANKARA
ATEL TELEKOMÜNİKASYON	Telekomünikasyon	ANKARA
AYESAŞ	Komuta-Kontrol Sistemleri, Aviyonik Yazılım, Elektronik Kartlar	ANKARA
AYYAZILIM	Kara Platformları	ANKARA
DELTA ELEKTRONİK	Elektronik Sistemler	ANKARA
EKON KONTROL	Sinyalizasyon, Otoklav, ve Endüstriyel Otomasyon	ANKARA
ESDAŞ	Servis Destek Sistemleri	ANKARA
ETA ELEKTRONİK	Otomatik Test Sistemleri ve Yazılım	ANKARA
FOTONİKS	Askeri Elektronik ve Elektro-Optik Sistemler	ANKARA
GATE ELEKTRONİK	Elektronik Sistem Bakım Yenileme, Otomatik Test Sistemleri, Test ve Arıza Tespit Sistemleri	ANKARA
GENETLAB	Kablosuz Sensör Ağı Tespit Sistemleri	İSTANBUL
GÖKTÜRK MÜHENDİSLİK	Mekanik ve Elektronik Sistemler	ANKARA
HAVELSAN TEKNOLOJİ RADAR	Uzun Menzil 3D Radarı, Radarlar	ANKARA
KAREL	Haberleşme Üretim ve Sistemleri	ANKARA
MİKES	Elektronik Harp	ANKARA
NETAŞ	Haberleşme ve Güç Sistemleri, Dost Düşman Tanıma (IFF) Sistemleri	ANKARA
ONUR MÜHENDİSLİK	Mobil Hava Trafik Kontrol Kulesi, IP Tabanlı Muhabere Sistemi	ANKARA

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
SAVRONİK	Yazılım, Elektronik Sistemler, Bakım ve Onarımı, Haberleşme Emniyeti	ANKARA
SELEX KOMÜNİKASYON	Radyo Sistemleri, HF/SSB Radyo Sistemleri, Sırt Telsizleri	ANKARA
SDT	Uzay Teknolojileri	ANKARA
SIEMENS	Elektrik Ekipmanları, Sahra Telefonları	İSTANBUL
TRANSVARO	Elektrooptik Ana Üretimi	İSTANBUL
VESTEL SAVUNMA	Elektronik	ANKARA
YALTES	Sistem Tasarımı ve Yazılım Geliştirme	İSTANBUL
3E EOS (ELEKTRO OPTİK SİSTEMLERİ)	Elektro Optik Sistemler	ANKARA

www.sasad.org.tr

TABLO – 5, SİLAH, MÜHİMMAT, ROKET VE FÜZE

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
GİRSAN	Makine ve Hafif Silah	GİRESUN
MKEK	Silah, Mühimmat, Roket ve Patlayıcı Maddeler	ANKARA
ROKETSAN	Roket ve Hava Araçları İmalatı	ANKARA
SAFİR SİLAH	Tabanca İmalatı	İSTANBUL
SAMSUN YURT SAVUNMA	Tabanca İmalatı	SAMSUN
SARSILMAZ	Tabanca ve Av Tüfekleri	ANKARA
TAPASAN	Mühimmat Tapa Üretimi	ANKARA
TİSAŞ	Tabanca Üretimi	ANKARA
TÜBİTAK SAGE	Savunma Sanayi ARGE	ANKARA
ÜÇYILDIZ	Tabanca Üretimi	İSTANBUL
YÜKSEL SAVUNMA	İnsansız Makineli Tüfek Kontrol Sistemi,	ANKARA

www.sasad.org.tr

TABLO – 6, ELEKTRİK

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
AGS ENERJİ ve SAVUNMA	Elektrik, Güç ve Otomasyon Sistemleri Tasarım, İmalat ve Montaj	ANKARA
AKSA MAKİNA	Jeneratörler ve Güç Sistemleri	ANKARA
GENPOWER	Jeneratör İmalatı	ANKARA
İNDEKS A. Ş.	Jeneratör İmalatı	İZMİR
İŞBİR ELEKTRİK	Jeneratörler ve Güç Sistemleri	ANKARA

www.sasad.org.tr

TABLO – 7, BİLİŞİM

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
ALTAY KOLEKTİF	Yazılım Geliştirme	ANKARA
BİLGİ GİS	Coğrafi Bilgi Sistem Yazılımı	ANKARA
BİTES	Gömülü Sistem Yazılımları, Bilgisayar Tabanlı Eğitim Sistemleri	ANKARA
BTT	Sayıllaştırıcı Kart Yazılımı ve Elektronik	ANKARA
ETC	Yazılım, Simülatör Yazılımları	ANKARA
GANTEK	Yazılım	İSTANBUL
HAVELSAN	Simülatör, Yazılım	ANKARA
KATRON	Yazılım ve Simülasyon	ANKARA
KOÇ BİLGİ ve SAVUNMA	Elektronik, Yazılım	ANKARA
METEKSAN SAVUNMA	Simülasyon ve Modelleme Algılama ve Komuta Kontrol Sistemleri, Uydu ve Uzay Teknolojileri, Deniz Sistemleri	ANKARA
MİİSOFT	Yazılım	ANKARA
MİİSOFT ICT	Yazılım	ANKARA
OYAK TEKNOLOJİ	Bilişim ve Kart Hizmetleri	ANKARA
SERVUS SAVUNMA	Güvenlik Sistemleri, Mayın İmha, Balistik Koruma	ANKARA
SİMSOFT BİLGİSAYAR	Yazılım	ANKARA

www.sasad.org.tr

TABLO – 8, ARGE VE MÜHENDİSLİK

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
AKANA MÜHENDİSLİK	Helikopter Kontrol Ekipmanları, Enerjetik Malzeme Karıştırıcı	ANKARA
C2TECH	Yazılım, ARGE, Danışmanlık, Destek Hizmetleri	KOCAELİ
FİGES	Tasarım ve İleri Mühendislik ve Analizleri	BURSA
STM	Yazılım ve Proje Etüt Hizmetleri	ANKARA
TÜBİTAK BİLGEM	Bilgi Güvenliği ve İleri Elektronik Teknolojiler	KOCAELİ
TÜBİTAK MAM	ARGE ve Sıfır Kafilesi Üretimi, Yazılım	KOCAELİ

www.sasad.org.tr

TABLO – 9, MALZEME, KALIP VE PARÇA

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
AÇA OTOMOTİV	Askeri ve Ticari Şanzıman, Dişli, Miller Üretimi	ANKARA
ALFATEC	Talaşlı İmalat	ESKİŞEHİR
ASİL ÇELİK	Namlu ve Mermi Çelikleri	BURSA
ATARD SAVUNMA	Kompozit Parça Üretimi, Motor Tasarım	ESKİŞEHİR
BARIŞ ELEKTRİK	Roket Lançerleri, Kompozit Malzemeler	ANKARA
COŞKUNÖZ	Makine ve Kalıp İmalatı	BURSA
HEMA ENDÜSTRİ	Zırhlı Araçlar, Hidrolik Sistemler	ANKARA
HİSAR ÇELİK	Zırh Çeliği Dökümü, Paletler ve Yürüyüş Takımları	İSTANBUL
KÜÇÜKPAZARLI	Yapısal Uçak Parçaları İmalatı ve Montajı	ANKARA
MEGE TEKNİK	Kablo Takımları, Elektromekanik	ANKARA
MENSAN	İnşaat, Petrol, Gıda	ANKARA
MES MAKİNA	Roket Parçaları, Roket Lançerleri	KOCAELİ
MTU TÜRK	Tank ve Zırhlı Araç Motorları	İSTANBUL
NUROL TEKNOLOJİ	Nano Teknoloji ve Gelişmiş Malzemeler	ANKARA

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
OERLIKON	Kaynak Makineleri, Elektrot	İSTANBUL
PAVO TASARIM	Elektronik Tasarım ve Üretim	KOCAELİ
Pİ MAKİNA	İş Makineleri	ANKARA
REPKON MAKİNA	Metal İşleme Takım Tezgahları ve Kalıpları	İSTANBUL
SAVAR KOMPOZİT	Balistik Koruyucu Ürünler	KAYSERİ
SERPA HASSAS DÖKÜM	Vakumlu Hassas Döküm	İSTANBUL
TEKNO KAUÇUK	Kauçuk Tasarım ve Üretimi	KOCAELİ
TİBET MAKİNA	Döner Tabla, Dizli Rulman ve Ekipman	İZMİR
TİMSAN	Havaalanlarında Kullanılan Çeşitli Araçlar	İSTANBUL
TTAF ELEKTRONİK	Kablo Donanımları	İSTANBUL
YOL-BAK	Taktik Tekerlekli Araçların Aksesuarlar	ANKARA

www.sasad.org.tr

TABLO - 10, LOJİSTİK

Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
ADA CAM	Yat, İnşaat, Kurşun Geçirmez Cam Üretimi	İSTANBUL
AVS SARACİYE	Askeri Giyim	ANKARA
GÜVENLİ YAŞAM	Koruma ve Emniyet Cihazları	ANKARA
IDC	Araştırma, Teknoloji, Yazılım	ANKARA
ÖZTEK TEKSTİL	Mühendislik Kumaşları, Tekstil Teknoloji Sistemleri	TEKİRDAĞ
ÖZTİRYAKİLER	Askeri Kışla Teçhizatları	İSTANBUL
PAGETEL SİSTEM	Taşınabilir Askeri Mühabere Sistemleri	İZMİR
TREYSAN	Çelik Yapılar	ANKARA
TÜRK TIPSAN	Parenteral Solüsyon ve BİO Ürünler	ANKARA
YAKUPOĞLU	Askeri Giyim, Bot ve Teçhizat	ANKARA

www.sasad.org.tr

TABLO - 11, İLGİLİ KURUMLAR

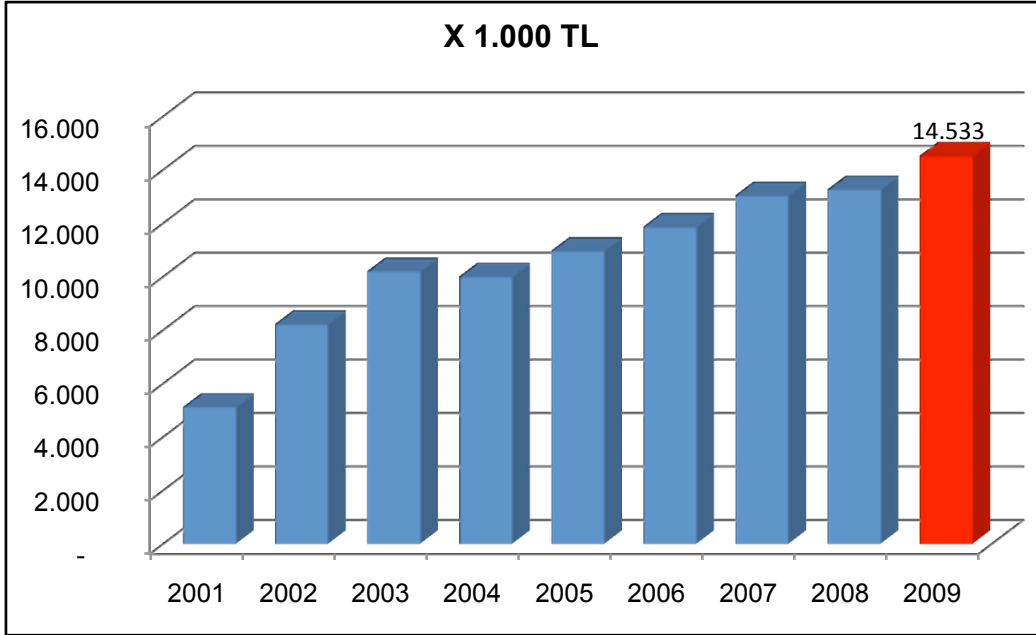
Firma	Faaliyet Alanı	BULUNDUĞU YER
KOSGEB	KOBİ'lere Hizmet Ve Eğitim Desteği	ANKARA
TÜRK LOYDU	MİLGEM Ve Yeni Tip Karakol Botu Proje Onayı Ve Kontrolörlük	İSTANBUL
OSTİM SAVUNMA YAN SAN. KÜMELENMESİ	KOBİ Kümelenme	ANKARA

www.sasad.org.tr

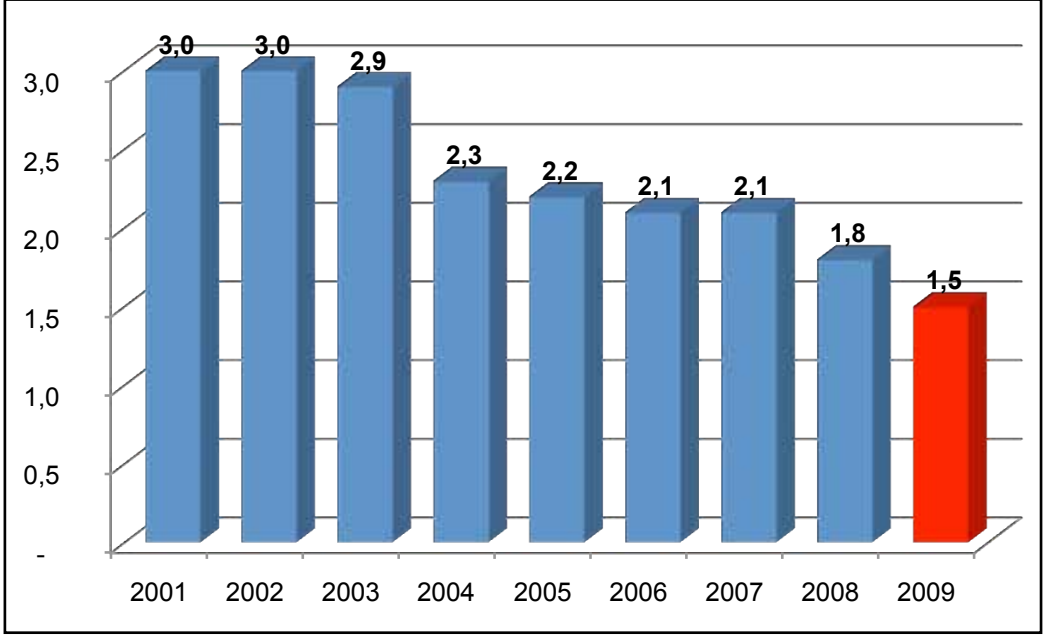
4.2009 Yılı Verileri İle Türkiye Savunma Sanayi

4.1. Genel

Grafik – 1, MSB BÜTÇESİ, 2001 – 2009

MSB Faaliyet Raporu 2009

Grafik – 2, MSB BÜTÇESİNİN GSMH'YA ORANLARI

Savunma ve Havacılık Sayı 135

SASAD tarafından her yıl yapılan bir anketle Ülkemizin savunma sanayiinde elde edilen temel mali verileri toplayıp yayınlamaktadır. Ülkemizin küresel ekonomik krizin etkisi altında olduğu 2009 yılına ait veriler her yıldan daha fazla bir merak ve ilgi ile beklenmiştir. Bu bölümde Türkiye ekonomisine ilişkin verilere kısaca göz atıldıktan sonra bu ekonomik ortamda toplanan veriler ışığında 2009 savunma sanayiimizin performansı ele alınacaktır.

4.2. Türkiye Ekonomisinin Son Yılları

2000 krizinin ardından ekonomimizin bir gelişme dönemine girdiği, ama 2004 yılından itibaren Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) artışının arzu ettiğimiz biçimde gelişmediğini bilinmektedir. Birçok ekonomik verinin olumlu gelişmesine karşın özellikle sanayileşme, işsizlik, cari açık, gelir dağılımı gibi göstergelerin ekonominin bazı yapısal sorunlarına işaret ettiği çeşitli ortamlarda belirtiliyordu. İşte bu ortamda 2008 yılı sonbaharında ABD’de finansman krizi olarak patlayan sorun kısa süre içinde küresel bir ekonomik krize dönüşmüştür. 2000 krizinde finans sektörü yapısını güçlendirmiş olan ülkemizde

krizin yansımaları daha çok üretici kesimde görülmüştür. Yukarıda değindiğimiz gibi kriz öncesinde bazı alarm sinyalleri veren GSYH, sanayi endeksi dış ticaret açığı ve işsizlik gibi göstergeler 2009 başlarında iyice kötüye gitmiştir.

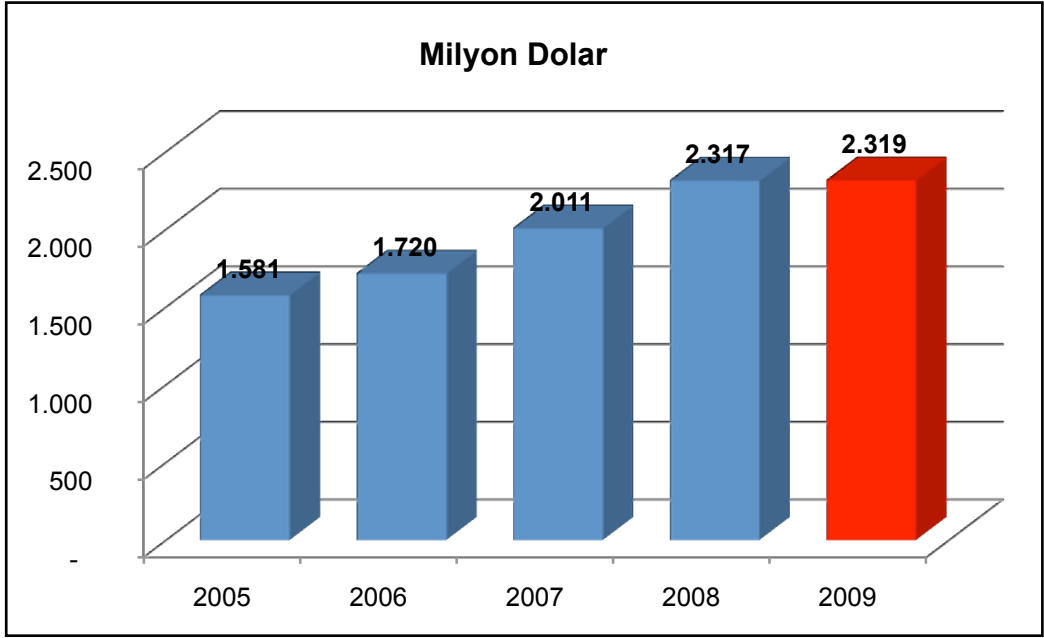
2009 sonlarında ve 2010 yılı ilk yarısında ekonomik krizin en kötü dönemini atlattığımız yönünde bazı gelişmeleri izlenmektedir, ancak bu gelişmelerin değerlendirilmesi, 2010 rakamlarının yayınlanmasından sonra 2011 yılı içerisinde yapılabilecektir.

4.3. Savunma Sanayii Ciro su

SASAD'ın anket sonuçlarına göre Türk savunma sanayii sektörünün toplam ciro su 2009 yılında 3,588 milyar TL (2,319 milyar Dolar) olarak gerçekleşmiştir. Bu ciro -daha önceki yıllarda olduğu gibi- sektör içindeki firmaların birbirlerine yaptıkları satışlardan arındırılmıştır. 2009 yılında Türk sanayiinin genel performansı düşünülünce, Dolar bazında 2008 yılına göre aynı düzeyde kalan toplam ciroyla, sektörün en azından konumunu sürdürdüğünü¹ belirtebiliriz. Bu durumun, özellikle SSM'nin programları ertelememesinden, satın alımları azaltmamasından ve ödemeleri aksatmamasında kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Böylece, bu kritik sektörde sağlanan düzey, belki de bundan da önemlisi güven ortamı devam ettirebilmiştir. (2010 yılı verilerine göre Türk Savunma Sanayi Sektörü ciro su 2,733 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir.)

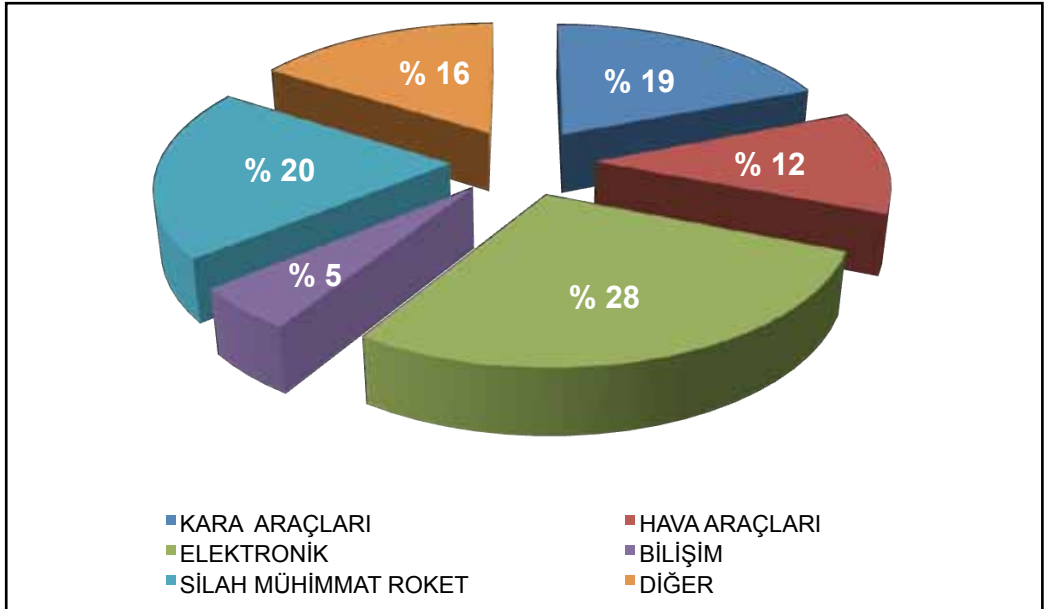
¹ Bütçe ve Kontrol Genel Müdürlüğünün verileri kullanılarak TL/\$ kuru 2008 yılı için 1,24; 2009 yılı için 1,547 alındı ve bu nedenle 2009 yılında % 25'e yakın oranda kur farkı yaşandı. Sektörümüzdeki birçok kuruluşun ciro su 2009 yılında TL bazında arttı; \$ bazında azaldı. Geçmiş yıllardaki yöntemi izleyerek bu çalışmada yıllara yayılan gelişim Dolar bazında incelendi.

Grafik – 3, SAVUNMA SANAYİ CİROSU, 2005 - 2009

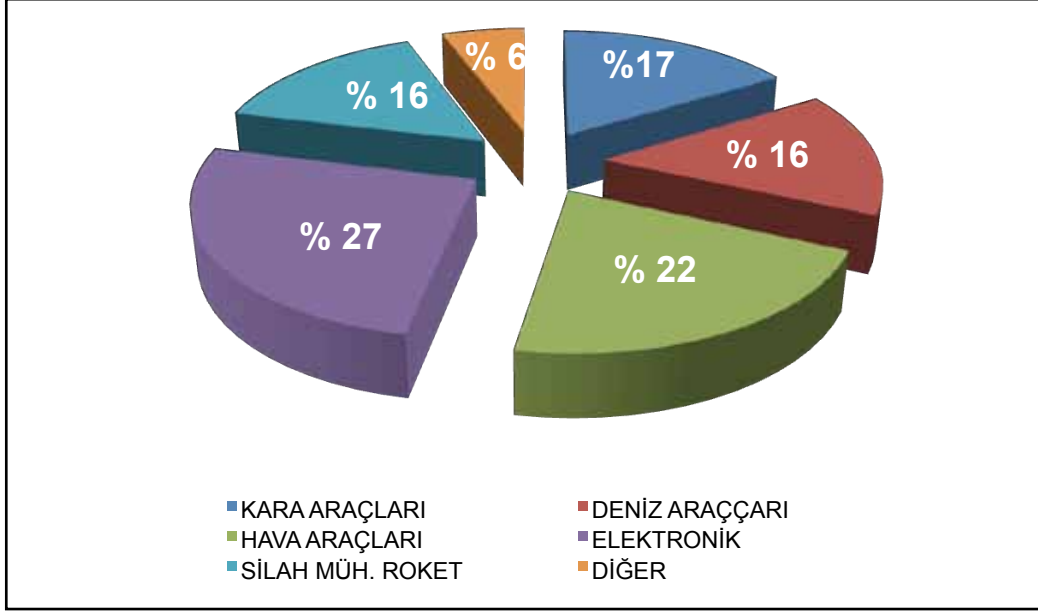
SASAD

Grafik – 4, 2008 CİRO VERİLERİNİN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI

SASAD

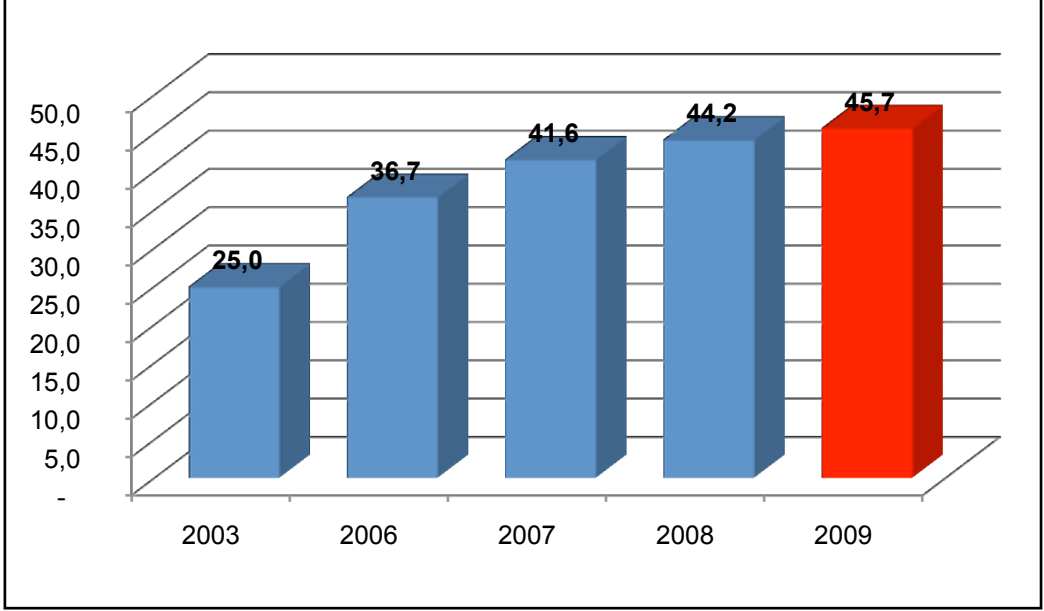
Grafik – 5, 2009 CİRO VERİLERİNİN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI

SASAD

Bilindiği gibi bu kritik sektörün birincil görevi ürünlerini Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin hizmetine sunmaktır. Geçen yıllarda olduğu gibi SSM'nin toplam sektör cirosunu, ihracatını ve TSK'ne teçhizat alımı için yapılan toplam harcamayı karşılaştırarak "Türk Sanayinin TSK ihtiyaçlarını karşılama oranını" % 45,7 olarak açıklamıştır. Bu temel göstergedeki gelişimin sürmesi hedeflenmektedir. (2010 yılı için hedeflenen oran % 50'dir. 2010 yılı verilerine göre bu oran % 52,1 olarak gerçekleşmiştir.)

Grafik – 6, YURT İÇİ KARŞILAMA ORANI

SSM Faaliyet Raporu

Savunma sektöründe üretim yapan birçok savunma sanayii kuruluşu cirolarının önemli bir bölümünü sektör dışındaki üretimlerinden elde etmektedir. Yapılan anketin en çarpıcı sonuçlarından biri, firmaların savunma sektörü dışındaki cirolarında 2009 yılında 2008 yılına oranla Dolar bazındaki % 70'e yakın azalmadır. Bu azalma yaşadığımız ekonomik krizin sanayicimize ne kadar acı bir biçimde yansıdığına üzücü bir göstergesidir. Savunma sanayimiz ile komşu dallar arasında bağ kurmak, KOBİ'ler ve yan sanayi bütünleşmesi konusunda çalışmalarımızı yoğunlaştırdığımız günlerde bu gibi gelişmeler büyük sorunlar oluşturmaktadır.

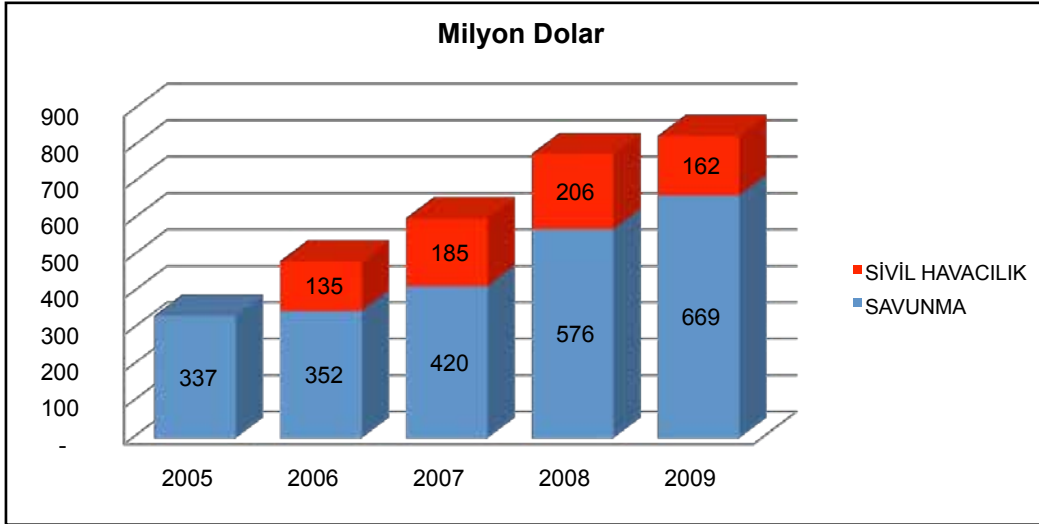
4.4. İhracat

Her halde savunma sektörü açısından 2009 yılının en ilginç gelişmesi, sektör ihracatının 2008'e oranla % 16 oranında artmasıdır. Küresel ekonomik krize rağmen 669 milyon Dolar'a ulaşan savunma sanayi ihracatı, tüm görevli devlet kurumlarının ve üreticilerin dış pazarlarda yürüttüğü büyük çabanın bir ürünü olarak görülmektedir.

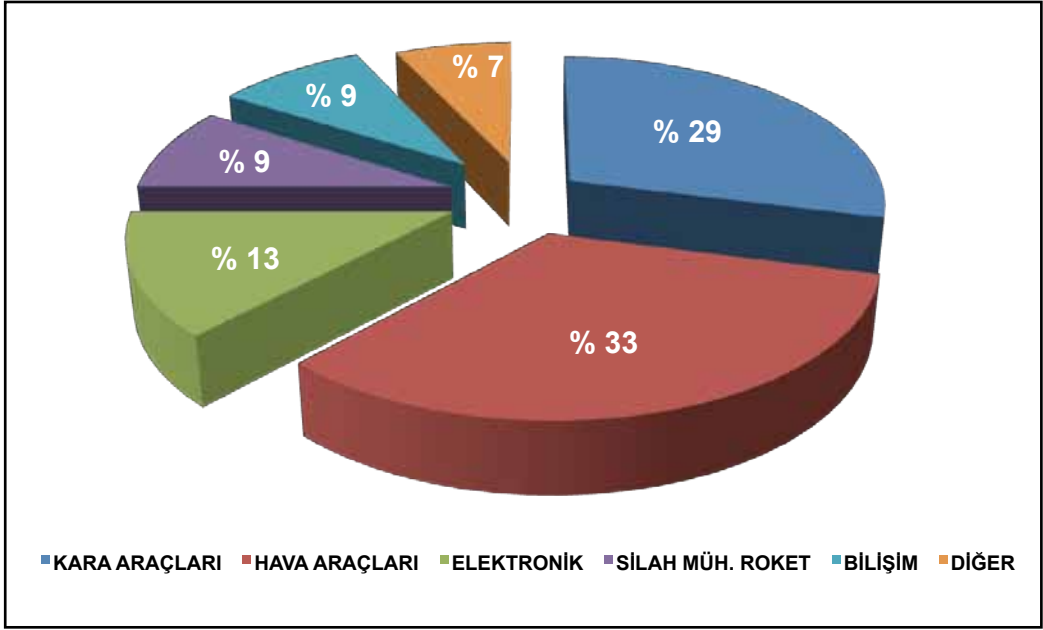
Bu yıl ilk defa SASAD anketinde üyelere gerçekleştirdikleri ihracatın hangi bölgelere yapıldığı sorusunda yer verilmiştir. Kuşkusuz bu tür bir verinin gerçek boyutlarıyla yorumlanması yıllar boyu toplanıp, karşılaştırılıp değerlendirilmesini gerektirecektir. Yine de 2009 yılı ihracatının oldukça büyük bölümünün Orta Doğu'nun yanında (% 27) ABD (% 35) ve Avrupa'ya (% 21) yapılması ilginç bir veri olarak değerlendirilebilir. Offset uygulamalarının büyüklüğü bir etken olarak göz önüne alınabilirse de savunma sanayimizin kalite ve teslimat yükümlülükleri açısından gelişmiş ülkelerin teknolojik düzeyine uygun üretim yapabilmesi, hatta belirli alanlarda gelişmiş ülkelerdeki savunma sanayii ile bütünleşmesi önemli bir faktör olarak değerlendirilmelidir.

Grafik – 7, İHRACAT

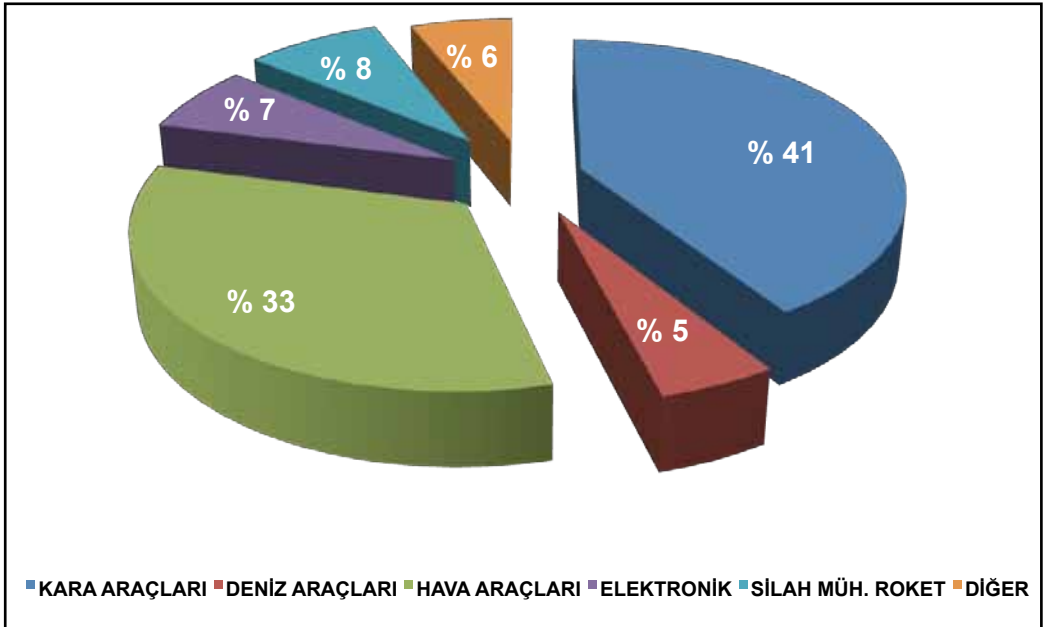
SASAD

Grafik – 8, 2008 İHRACATININ ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI

SASAD

Grafik – 9, 2009 İHRACATININ ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI

SASAD

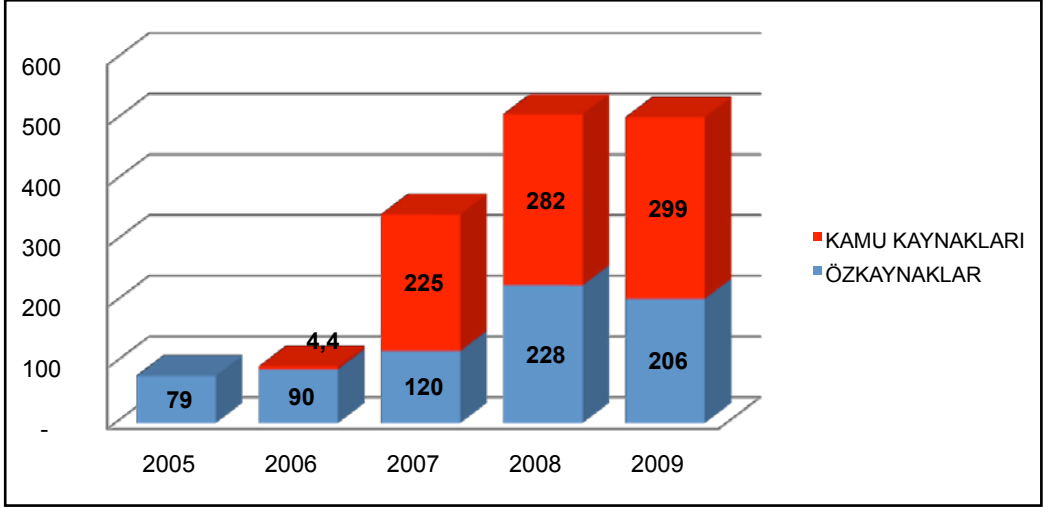
4.5. ARGE

Son dönemde gerçekleştirilen savunma tedarik projeleri kapsamında, TSK ihtiyaçlarının yurt içi karşılanma oranı 2009 yılı itibariyle yüzde 46 seviyesine ulaşmıştır. Ancak, gelinen aşamada bir takım kritik alt sistem, bileşen ve teknolojilerde yurt dışı bağımlılık devam etmekte, hükümet tahditleri nedeniyle bazı teknoloji ve alt birimlerin temininde problemler yaşanmaktadır. Söz konusu sıkıntıların aşılması ve yurt içi karşılanma oranının artırılarak sürdürülebilir kılınması için teknoloji kazanımı odaklı ARGE projelerine öncelikli olarak ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer taraftan, gelecek dönemdeki TSK ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bugünden rekabet edebilir ve sürdürülebilir teknoloji tabanını hedefleyen ürün odaklı ARGE projelerinin de planlanması ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

TSK ihtiyaçlarına odaklı, rekabetçi bir savunma teknoloji tabanının oluşturulması amacıyla, ileriye dönük planlama, uygulama ve takip faaliyetlerinin stratejik yönetim anlayışı içerisinde ele alındığı Teknoloji Yönetim Stratejisi, teknoloji-kazanımı faaliyetleri, ARGE projeleri, Teknoloji Kazanım Yol Haritası ve mükemmeliyet ağlarını kapsayacak şekilde vizyon, misyon ve hedeflerle tanımlanmıştır.

Özellikle SSM 2007-2011 Stratejik Planı'nda yer alan "Savunma sanayiini özgün yurt içi çözümler sunabilecek ve uluslararası alanda rekabet edebilecek şekilde yapılandırmak" stratejik amacı çerçevesinde "2010 yılı sonuna kadar savunma sistem ihtiyaçlarının yurt içi karşılanma oranı ortalama % 50'ye çıkarılacaktır" hedefi, sektöre yol gösterici olması için performans hedefi olarak seçilmiştir. Bu hedef doğrultusunda sektör, giderek artan miktarda öz kaynaklarından ARGE'ye kaynak ayırmıştır. Grafik – 10'da görüleceği üzere 2005 yılından itibaren sürekli gelişme kaydeden ARGE harcamalarının toplam bedeli 2009 yılında 505 milyon Dolar'a ulaşmış olup bu miktarın 206 milyon Dolar'lık kısmı savunma sanayi firmalarının öz kaynaktan yaptıkları harcama miktarıdır. Sektörün büyük firmalarının cirolarından ARGE'ye ayrılan pay cironun % 7-10'una tekabül etmekte olup bu husus, ARGE faaliyetlerinin kurum kültürü olarak benimsenmesi ve sektörün geleceği açısından oldukça önemlidir. Bu gelişmelerin sonucu olarak, 2003 yılında % 25 olan TSK ihtiyaçlarının yurt içi karşılanma oranı, 2009 yılı sonunda % 46'ya yükselmiştir.

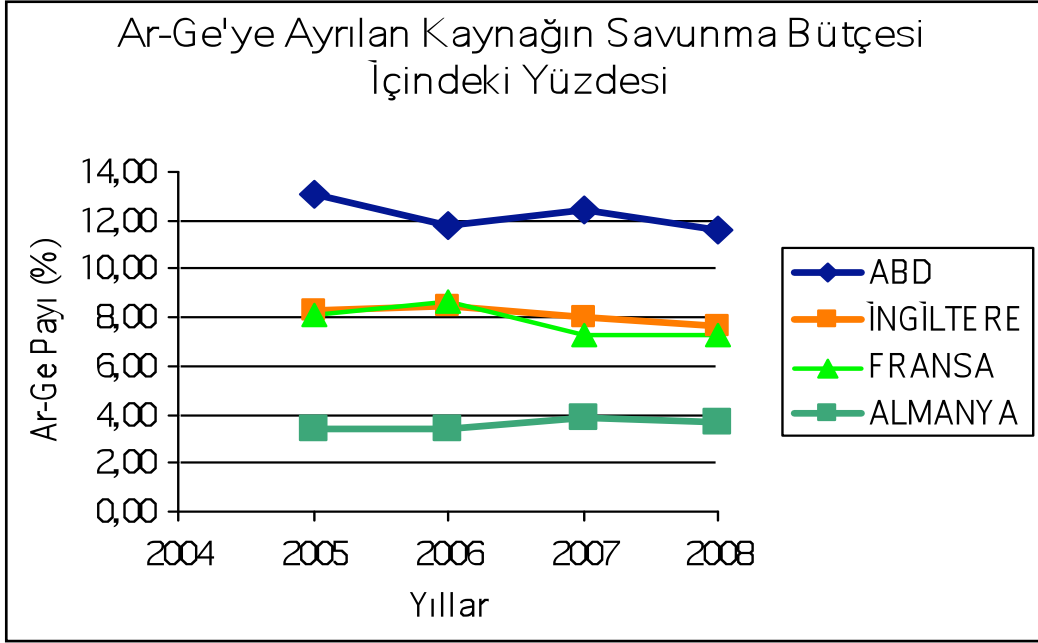
Grafik – 10, ARGE HARCAMALARI

SASAD

2009 yılında savunma sanayindeki firmalarımızın kendi öz kaynaklarından ayırdıkları fonlarla ARGE'ye yaptıkları harcamaların 2009 yılında 319 milyon TL (206 milyon Dolar) olarak gerçekleşmesi ve 2008'e göre Dolar bazında % 10'a yakın azdığı tespit edilmiştir. Ancak, sektörün ARGE projeleri için aldığı fonlarda 2009 yılında bir artış gözlemlenmiş ve sonuç olarak sektörümüzdeki toplam ARGE harcamalarının krize rağmen 500 milyon Dolar'ın altına inmemesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Diğer taraftan savunma sanayisi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin toplam savunma harcamaları içerisindeki ARGE payları Grafik-11'de verilmektedir. Sürdürülebilir ve rekabet edebilir bir teknolojik yetkinlik düzeyine erişebilmek için savunma ARGE çalışmalarına ayrılan kaynağın önemli ölçüde artırılmasının gerekli olduğu görülmektedir. Bu çerçevede mevcut durumda % 1,7 mertebesinde olan ülkemizin toplam savunma harcamasından ARGE projelerine ayrılan payın % 5 mertebesine çıkartılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Grafik – 11, GELİŞMİŞ ÜLKELERDE SAVUNMA BÜTÇESİNDEN ARGE'YE AYRILAN PAY

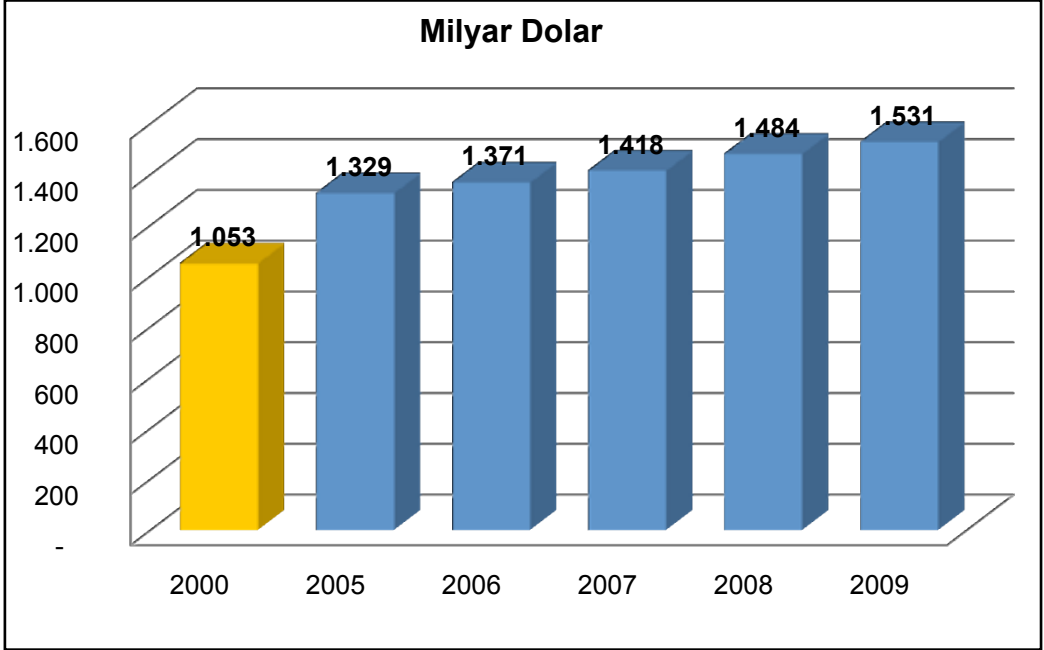
5. Dünya Savunma Sanayiine Genel Bakış

5.1. Genel

Dünya savunma harcamaları 2008 yılına nazaran % 5,9 artarak 2009 yılında 1.531 milyar dolara yükselmiştir. 2000 – 2009 sürecinde toplam artış % 49 olmuştur. Ortalama gayrisafi milli hasılaya oran % 2,4'ten, % 2,7 seviyesine yükselmiş, diğer bir ifade ile kişi başına savunma harcaması 224 Dolara çıkmıştır.

Tüm bölgelerde genel olarak bir artış izlenmekte ise de bu artışın yaklaşık yarısı ABD'nin artışından ve takiben Brezilya, Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan savunma harcamalarındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Bu durum, söz konusu ülkelerin ekonomik büyümelerinden, bölgesel ve dünya ortamında güç odağı olma isteklerinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Grafik – 12, KÜRESEL SAVUNMA HARCAMALARI (2000 – 2009)

SIPRI 2010

Küresel finansal kriz ve ekonomik kriz nedeniyle devlet gelirlerinin düşmesine ve borçlarının artmasına rağmen genelde savunma harcamalarında bir düşüş izlenmemiştir. Ülkelerin rapor edilen savunma harcamalarına bakıldığında 120 ülkenin % 65'i 2009 yılında savunma harcamalarını artırmıştır. Ekonomisi zayıf bazı küçük ülkeler, ağır borç yükleri nedeni ile savunma bütçelerinde önemli kesintilere gitmek durumunda kalmışlardır.

Raporda dünya bölgesel olarak; Afrika, Amerika, Asya ve Okyanusya, Avrupa ve Orta Doğu olarak beş bölgeye ayrılmıştır. Türkiye, Avrupa bölgesine dahil edilmiştir. Afrika, Latin Amerika ve Orta Doğu bölgelerindeki ülkelerin savunma harcamalarındaki artışlar, bu bölgelerdeki ülkelerin gelirlerindeki doğal zenginliklerin gelirlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. Doğal zenginliklerin başında gelen petrol fiyatlarındaki 2009 yılında yaşanan ani düşüşler, finansal kriz ve dolayısı ile ekonomik kriz, bu bölgelerdeki savunma harcamalarının azda olsa hızını kesmiştir. Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerindeki savunma harcamalarındaki artışların asıl nedeni ise bu ülkelerin Afganistan ve Irak'taki kuvvetlerinin idamesi gereğinden kaynaklanmaktadır.

Savunma harcamalarına ilişkin olarak özetlemek gerekirse;

- 2009 yılı 120 ülkenin savunma harcamaları toplamı 1.531 milyar Dolar'dır.
- Savunma harcamaları 2008 yılına nazaran % 5,9, 2000 – 2009 yılı periyodu itibarıyla % 49 artış göstermiştir.
- ABD savunma harcamaları 2008 yılına nazaran 47 milyar Dolar artarak, dünya savunma harcamalarındaki artışın % 54'üne tekabül etmektedir.
- Orta Doğu dışında tüm bölgelerde ve alt bölgelerde savunma harcamaları artmıştır.
- % 8,9 artışla Asya ve Okyanusya bölgesi hızlı artışta ilk sırayı almaktadır.
- Asya ve Okyanusya alt bölgesi Güney Asya % 10,9 ile en hızlı artışı yapmıştır.
- Küresel finansal kriz ve ekonomik kriz savunma harcamalarını çok az etkilemiştir.

Dünya ülkeleri arasında savunma harcamaları en yüksek 15 ülke aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo – 12, SAVUNMA HARCAMALARI İLK 15 ÜLKE

SIRA	ÜLKE	HARCAMA Milyar \$	2000–2009 Değişim (%)	Kişi Başı Harcama	GSMH Oranı (%)	Dünya Payı (%)
1	ABD	661	75,8	2.100	4,3	43
2	ÇİN	100	217	74,6	2,0	6,6
3	FRANSA	63,9	7,4	1.026	2,3	4,2
4	İNGİLTERE	58,3	28,1	946	2,5	3,8
5	RUSYA	53,3	105	378	3,5	3,5
ARA Toplam		937				
6	JAPONYA	51,0	-1,3	401	0,9	3,3
7	ALMANYA	45,6	-6,7	555	1,3	3,0
8	S. ARABİSTAN	41,3	66,9	1.603	8,2	2,7
9	HİNDİSTAN	36,3	67,3	30,4	2,6	2,4
10	İTALYA	35,8	13,3	598	1,7	2,3
ARA Toplam		1.147				
11	BREZİLYA	26,1	38,7	135	1,5	1,7
12	G.KORE	24,1	48,2	499	2,8	1,6
13	KANADA	19,2	48,8	568	1,3	1,3
14	AVUSTURALYA	19,0	50,2	892	1,8	1,2
15	İSPANYA	18,3	34,4	408	1,2	1,2
ALT Toplam		1.254				
DÜNYA		1.531	49,2	224	2,7	

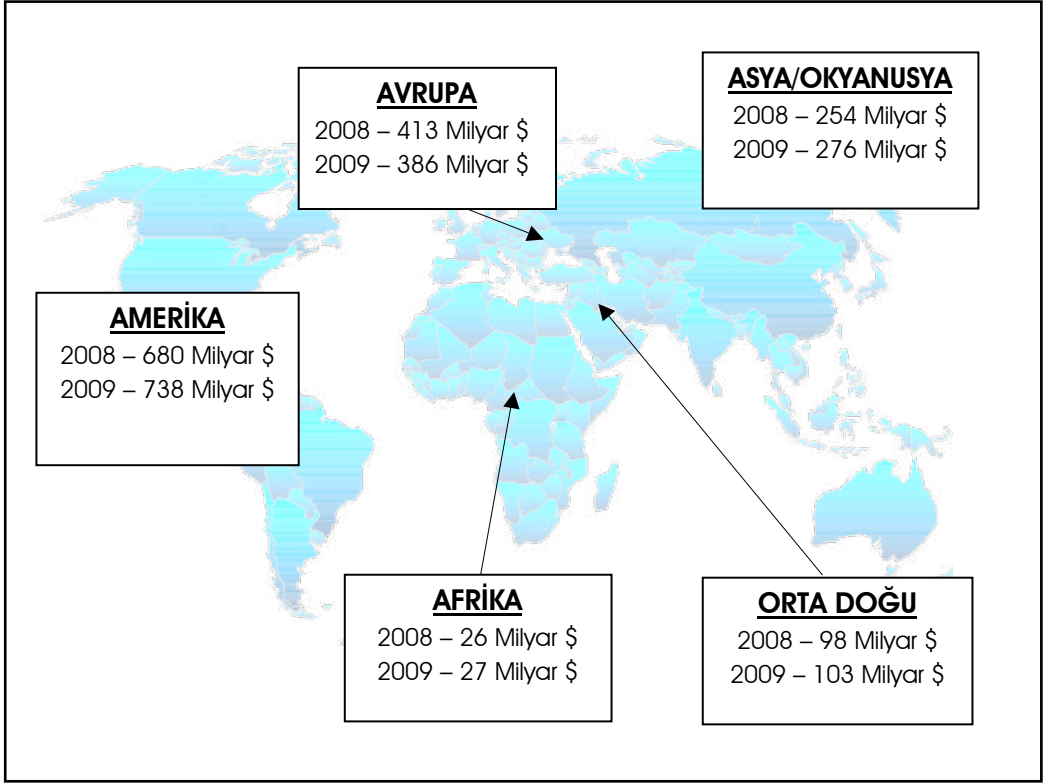
SIPRI 2010

GSMH'ya oran 2008 yılında % 2,4 iken, 2009 yılı harcamaları bu oran % 2,7'ye yükselmiştir. Savunma harcamalarının GSMH'ya oranının en düşük olduğu ülke % 0,9 ile Japonya, en yüksek ülke ise % 8,2 ile Suudi Arabistan olmuştur. En fazla savunma harcaması yapan 15 ülke arasında Suudi Arabistan, ABD, Rusya ve Güney Kore harcamaları dünya GSMH ortalaması olan % 2,7'nin üzerinde olmuştur.

5.2. Bölgesel Harcamalar

Tablo – 13, BÖLGELERDEKİ SAVUNMA HARCAMALARI
(2000 – 2009, Milyar Dolar)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dünya Toplamı	1.053	1.078	1.142	1.213	1.279	1.329	1.371	1.418	1.484	1.531
Coğrafi Bölgeler										
Afrika	17,1	17,6	18,6	18,5	20,8	21,6	22,6	23,6	26,0	27,4
Kuzey Afrika	5,1	6,5	6,5	6,8	7,4	7,7	7,7	8,3	9,8	10,0
Güney Afrika	12,0	11,1	12,1	11,7	13,4	14,0	14,9	15,3	16,3	17,4
Amerika	432	439	485	541	587	617	630	649	690	738
Kuzey Amerika	391	394	441	500	545	571	580	596	635	680
Orta Amerika	4,9	5,0	4,8	4,7	4,4	4,7	5,1	5,7	5,8	5,6
Güney Amerika	35,6	39,1	39,1	35,7	37,9	41,4	45,2	46,8	49,2	51,8
Asya Okyanusya	166	177	185	193	204	214	226	241	254	276
Merkezi Asya	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,4	1,6	2,2	2,2	-
Doğu Asya	122	131	139	146	152	159	170	183	192	210
Okyanusya	14,7	15,3	15,8	16,3	16,9	17,5	18,5	19,5	20,0	20,4
Güney Asya	28,3	29,1	29,2	29,9	33,9	35,6	36,0	36,8	40,0	44,0
Avrupa	367	368	381	385	387	389	397	403	413	386
Doğu Avrupa	33,1	36,1	40,0	42,8	44,8	49,6	55,3	61,0	67,1	60,0
Batı ve Merkezi Avrupa	333	332	341	342	339	342	342	346	355	326
Orta Doğu	71,3	77,2	73,4	75,4	80,2	87,9	95,5	101	98	103

Harita – 1, BÖLGESEL SAVUNMA HARCAMALARI

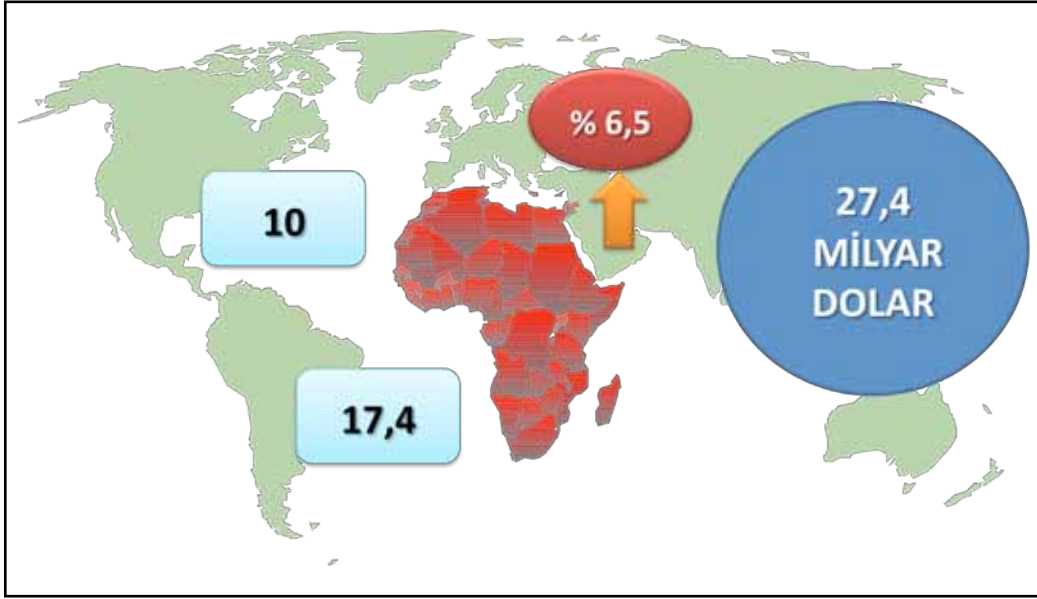
SIPRI 2010

5.2.1. Afrika

Afrika'nın 2009 yılında savunma harcamalarının toplamı 27,4 milyar Dolar'dır. Bu harcamanın 10 milyar Dolar'ı Kuzey Afrika, 17,4 milyar Dolar'ı Güney Afrika ülkeleri tarafından yapılmıştır. 2008 savunma harcamalarına kıyasla % 6,5 gibi bir artış olmuştur. Bu artışın % 7,7'si Kuzey Afrika'ya, % 5,1'i Güney Afrika'ya aittir. Bölgede 2000 – 2009 periyodunda % 62'lik bir artış izlenmektedir. Artış en fazla Çad'da olmuştur. Afrika'da başlıca savunma harcamaları yüksek olan ülkeler; Cezayir, Angola, Fas, Nijerya ve Güney Afrika şeklinde sıralanmaktadır. 10 yıllık süreçte bu ülkeleri savunma harcamaları % 127 bir artış göstermiştir. Artışların petrol gelirlerine paralel olarak devam edeceği değerlendirilmektedir.

Geçen 10 yıllık dönemde enerji kaynaklarının mevcudiyeti bölgede bu kaynaklara sahip olan ülkelerin bir bakıma kaynakları koruma endişesi ile savunma harcamalarını artırmalarına vesile olmuştur.

Harita – 2, AFRIKA’NIN SAVUNMA HARCAMALARI

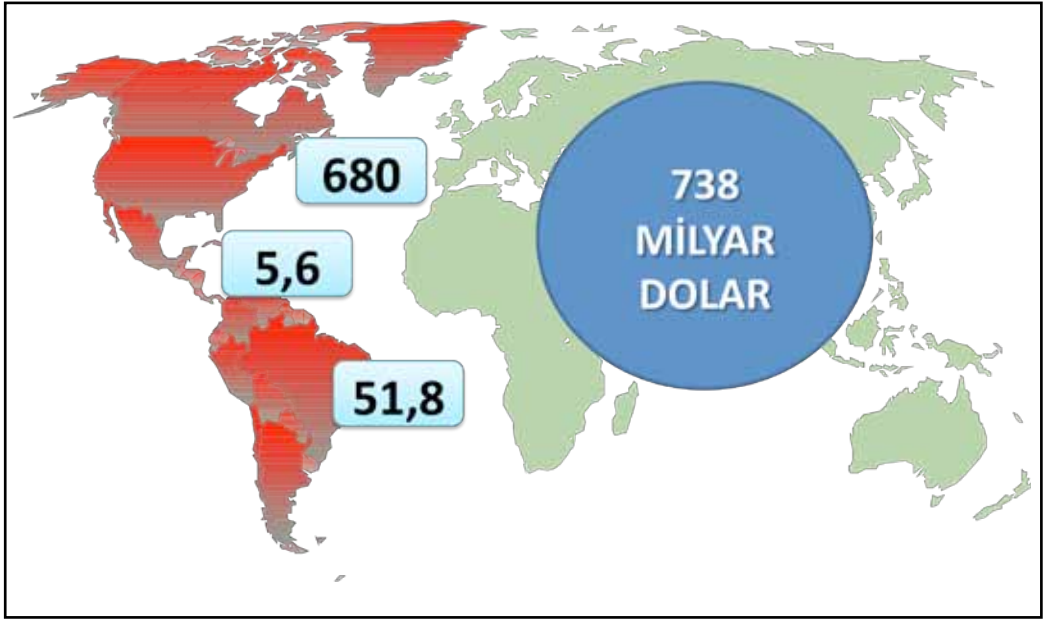
SIPRI 2010

5.2.2. Amerika

Kuzey, Orta ve Güney Amerika ülkelerinin savunma harcamaları toplamı 2009 yılı için 738 milyar Dolar olmuştur. Bu miktarın 680 milyar Dolar'ı Kuzey Amerika, 5,6 milyar Dolar'ı Orta Amerika ve 51,8 milyar Dolar'ı Güney Amerika ülkeleri tarafından harcanmıştır. 2008 harcamalarına nazaran % 7,6'lık bir artış izlenmektedir. Bölgede 2000 – 2009 sürecinde toplam artış % 72'dir. Bu artışta % 72'lik pay Kuzey Amerika'ya aittir. 2009 yılında ABD savunma harcamalarının toplamı 661 milyar Dolar (% 7,7) Kanada'nın ise 19,2 milyar Dolar'dır (% 6,6). Orta Amerika'da (Karayipler Bölgesi de dahil) gerçekleşen % 11'lik harcama artışının hemen tamamı Meksika'ya aittir.

Bölgedeki GSMH'daki düşüğe rağmen Güney Amerika'nın savunma harcamalarında artış izlenmektedir. Brezilya, Uruguay ve Kolombiya savunma harcamalarını 2009 yılında artırmışlardır. Güney Amerika savunma harcamalarının artmasına karşın Şili ve Venezuela harcamalarında büyük düşüş olmuştur. Bakır fiyatlarındaki büyük düşüş özellikle Şili'nin harcamalarını % 5 oranında kısmasına neden olmuştur. Venezuela 2008 yılına nazaran savunma bütçesinde 2009 yılında % 25 kısıntıya gitmiştir.

Harita – 3, AMERİKA'NIN SAVUNMA HARCAMALARI

SIPRI 2010

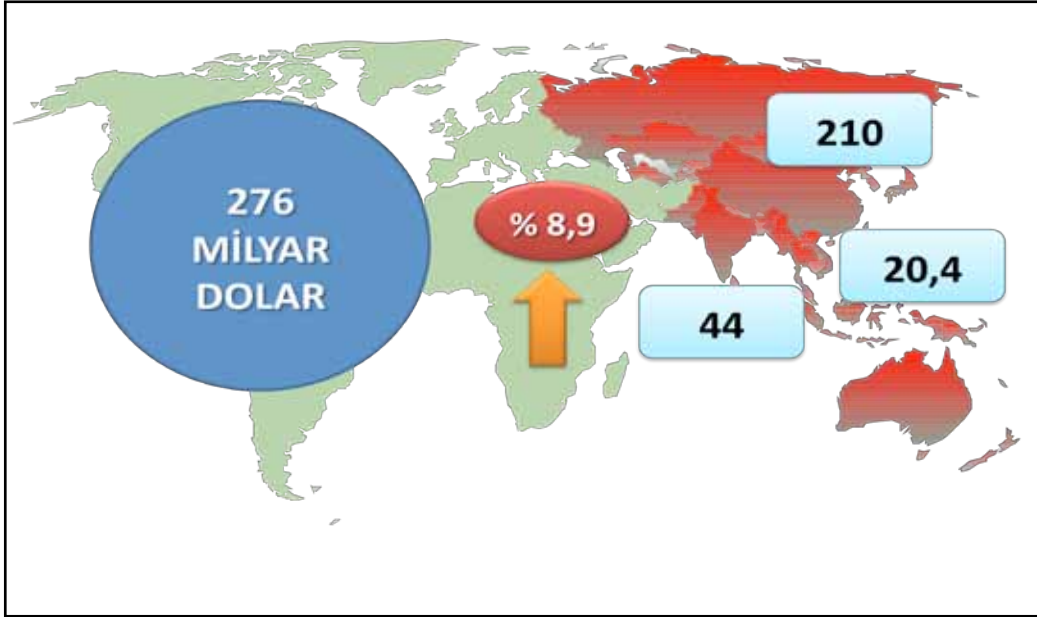
5.2.3. Asya ve Okyanusya

Asya ve Okyanusya ülkelerinin 2009 yılı savunma harcamalarının toplamı 276 milyar Dolar olmuştur. Bu harcamanın 210 milyar Dolar'ı Doğu Asya, 44 milyar Dolar'ı Güney Asya ve 20,4 milyar Dolar'ı Okyanusya ülkelerine aittir. 2008 yılına nazaran % 8,9'luk bir artış görülmektedir. 2000 – 2009 periyodunda bölgedeki savunma harcamaları % 67 olarak gerçekleşmiştir. En fazla artış Çin Halk Cumhuriyeti'ne (Çin) ait olup (100 milyar Dolar), 2009 yılında savunma harcamalarını % 15 artırmıştır. Çin hükümeti savunma harcamalarındaki artışın nedenini, silahlı kuvvetlerin yaşam standardının artırılması, ağ

destekli yeteneklerin kazanılması, tabii afetlerle mücadele, ve 2008 yılı depremi sonrası alt yapı tesislerinin iyileştirilmesi gibi nedenlerle açıklamaktadır. Doğu Asya ülkelerinden Tayvan, Tayland ve Doğu Timor sırayla savunma harcamalarını; % 19, % 19 ve % 54 artırmışlardır. Güney Asya'da Hindistan savunma harcamalarını % 13, Afganistan % 19 artırmıştır. Okyanusya bölgesindeki artış Avustralya'ya aittir.

Hindistan'ın 2009 yılı savunma harcaması 36,3 milyar Dolar olmuştur. 2008 yılına nazaran artış % 13 civarındadır. 2000 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede artış miktarı % 67 olarak gerçekleşmiştir. Artışın nedeni olarak ekonomik büyüme ve Çin ile olan bölgesel güç olma rekabetinden kaynaklanmaktadır. Şüphesiz Pakistan ile olan problem de artışta önemli bir nedendir. Bu nedenler yanında ayrılıkçı gruplara karşı terörizm ile mücadele de savunma harcamalarında önemli bir yekün tutmaktadır. Hindistan 2012 yılına kadar toplam 30 milyar Dolar harcamayı planlamaktadır. Ancak, Hindistan tedarik sistemi çok yavaş çalışmakta olup harcamayı planladıkları 30 milyar Dolar'ın sarkan projelerden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

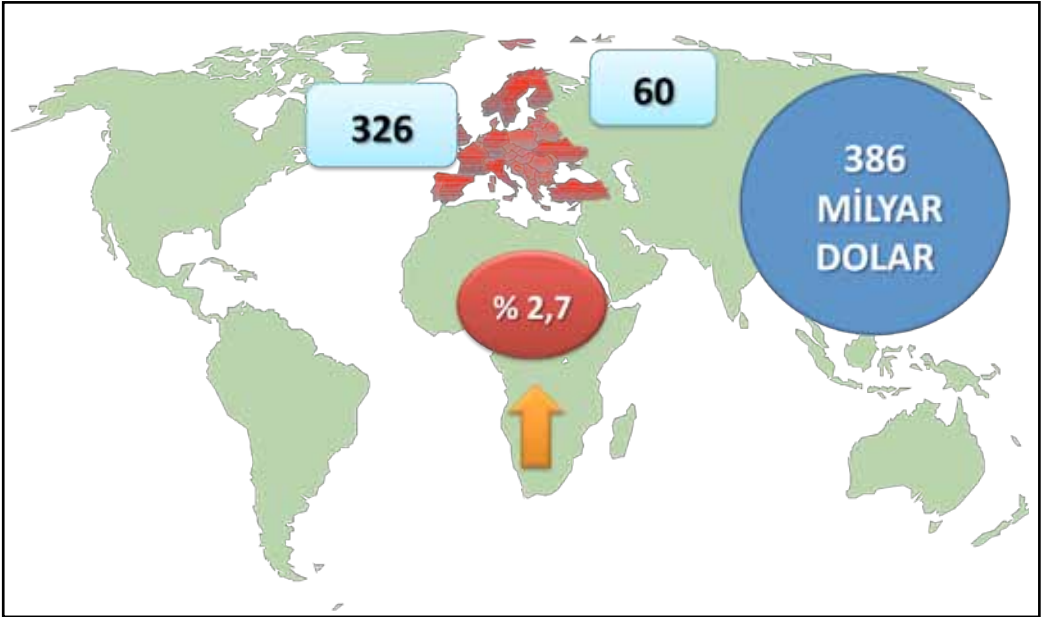
Harita – 4, ASYA ve OKYANUSYA'nın SAVUNMA HARCAMALARI

5.2.4. Avrupa

Avrupa'nın 2009 yılı savunma harcamaları toplamı 386 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu harcamanın 60 milyar Dolar'ı Doğu Avrupa, 326 milyar Dolar'ı Batı ve Merkezi Avrupa ülkelerine aittir. Türkiye'nin harcamaları Batı ve merkezi Avrupa harcamalarına dahil edilmiştir. 2008 yılına nazaran savunma harcamalarında % 2,7'lik bir artış görülmektedir. 2000 – 2009 sürecinde harcamalar ortalama % 16'lık bir artış göstermiştir. Ekonomik kriz nedeni ile Doğu Avrupa ülkelerinde harcamalarda çok az artışlar görülmektedir. Avrupa'da en büyük artış İngiltere tarafından yapılmıştır. Bu dönemde MSB'nin bütçesi % 250 artmıştır. Bu artışta TL'nin Dolar karşısındaki aşırı değerlenmesinin de büyük etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Avrupa ülkelerinden en büyük düşüş Gürcistan'ın harcamalarında görülmektedir. Neden olarak bu ülkenin Rusya ile olan Güney Ossetia krizi gösterilmektedir. Moldovya ve Sırbistan'ında harcamalarında düşüş izlenmiştir.

Harita – 5, AVRUPA'NIN SAVUNMA HARCAMALARI

SIPRI 2010

5.2.5. Orta Doğu

Orta Doğu ülkelerinin 2009 yılı savunma harcamalarının toplamı 103 milyar Dolar olmuştur. Bölgeye ilişkin verileri sağlıklı olarak toparlanamaması nedeni ile 2009 yılı harcamaların önceki yıllara göre durumu detaylı olarak değerlendirilememiştir. Ancak, 2000 – 2009 sürecinde bölgesel harcamalar % 40'lık bir artışı göstermektedir. 2009'da Lübnan, Bahreyn, Ürdün ve Suriye savunma harcamalarında artış tespit edilmiştir. Harcamalarda en büyük düşüş Irak ve Oman Sultanlığı'nda gözükmemiştir. 2009 yılında petrol fiyatlarındaki büyük düşüşün harcamaları önemli ölçüde etkilediği değerlendirilmektedir.

Orta Doğu ve özellikle Körfez Bölgesi savunma pazarı açısından dünya savunma pazarları arasında en hareketli bölgelerinden biridir. Yakın gelecekte de bu durumunun devam edeceği değerlendirilmektedir. Bölgeye ilişkin olarak "Forecast International (FI)"ın yapmış olduğu değerlendirme müteakip paragraflarda açıklanmıştır.

Bahreyn, Kuveyt, Oman Sultanlığı, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin oluşturduğu "Gulf Cooperation Council" (GCC) Orta Doğu toplam savunma harcamalarının % 60'ını yapmaktadır. 2010 yılında bu ülkeler savunma ve güvenlik için 63 milyar Dolar'lık harcamayı silahlı kuvvetleri ve güvenlik kuvvetleri için tahsis etmişlerdir. Bu miktarın 2/3'ü Suudi Arabistan'a aittir.

FI, bu durumun devam edeceğini değerlendirmektedir. Gelecek yıl GCC savunma harcamalarının % 2,5 artış yapacağı tahmin edilmektedir. Önümüzdeki 5 yıl bölgedeki savunma pazarının % 11 büyüyeceği ve 2014 yılında 120 milyar Dolar'a ulaşacağı öngörülmektedir.

GCC'nin devamlı artış gösteren savunma harcamalarının tehdit olarak gördüğü İran ile olan stratejik açığı insan gücü ve teknoloji ile aşmaya çalışmasından kaynaklanmaktadır. İran'ın Körfez Bölgesine yayılma politikası yakın tehdit olarak değerlendirilmekte ve bölge ülkeleri hava gücüne, füze savunma sistemlerine ve deniz gücüne odaklanmış durumda olduğu değerlendirilmiştir.

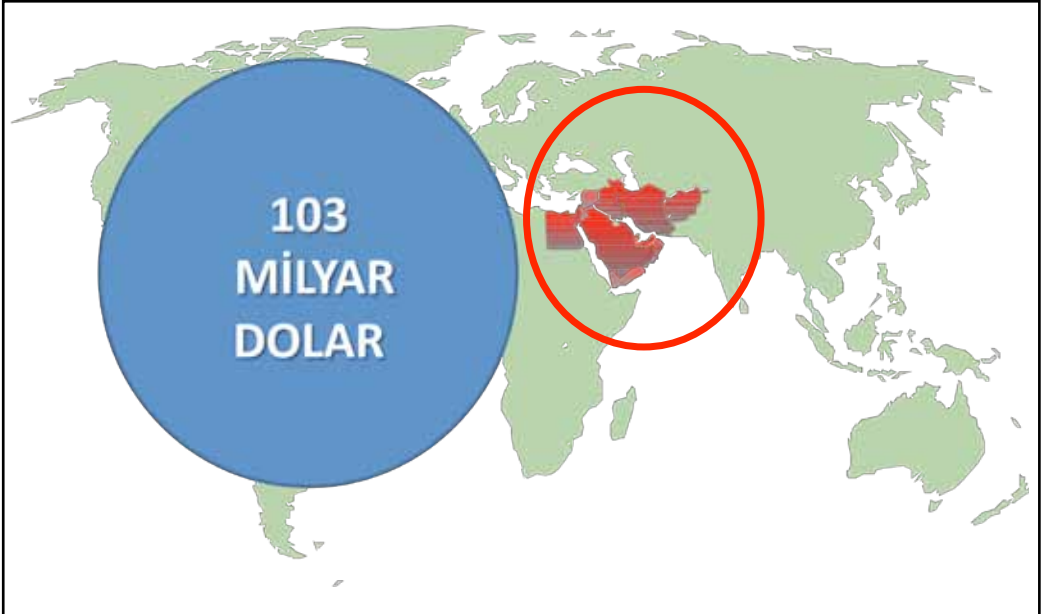
İran tehdidinin yanısıra, bu ülkelerin iç güvenliği de ön planda tutarak yaptıkları harcamalarda savunma bütçelerindeki artışın sebepleri arasında yer almaktadır. Suudi Arabistan'ın milyar Dolar'lık sınır güvenliği projesi harcamalara güncel bir örnektir. GCC savunma harcamaları 2008 yılında GSMH'a oranı % 5,6 ile Dünya ortalamasının 2008 yılındaki % 2,4 ve 2009 yılındaki % 2,7'lik değerlerinin oldukça üstündedir.

Savunma harcamalarının yüksek olması bölgede sadece GCC ülkeleri ile sınırlı değildir. Bölgede savunma harcamaları bakımından İsrail ikinci sırada yer almaktadır. ABD'nin bu ülkeye açtığı 2,775 milyar Dolar'lık FMF (Foreign Military Financing) büyük ölçüde, silahlı kuvvetlerin geliştirilmesi yanında 25 Adet F-35 alımı, korvet inşası ve 5 adet hava savunma füze ve önleme sistemleri için kullanılacaktır.

Harcamaların yüksek olmasında diğer bir faktör Irak'ın durumudur. 31 Aralık 2011'de ABD'nin bu ülkeden tamamen çekilmesinden sonra ülke güvenliğinin sağlanması Irak Silahlı Kuvvetleri'nin ve güvenlik güçlerinin teçhizi konusudur. ABD'den Irak'a sağlanan 16 milyar Dolar'lık FMF isteği henüz hayata geçirilmemiş olsa da, ihtiyaçların bir kısmının önümüzdeki yakın gelecekte acil olması sebebiyle Irak'ı ABD'ne ilaveten ikincil kaynaklara ihtiyacı olacağı değerlendirilmesine yol açmaktadır. Ülke, yakın gelecekte iyi bir savunma pazarı olabilecek potansiyeli taşımaktadır.

İngiltere Orta Doğu pazarındaki etkin ikinci sıradaki ülkedir. İngiltere'yi Rusya ve diğer Avrupa ülkeleri takip etmektedir.

Harita – 6, ORTA DOĞU'NUN SAVUNMA HARCAMALARI

SIPRI 2010

6.2009 Yılı Verileri İle Dünyada Savunma Sanayi

6.1. Dünya Savunma Üretimi

Dünya'da savunma sanayisinde faaliyet gösteren en büyük 100 firmanın 2008 yılı üretimlerinin parasal değeri 2007 yılına nazaran % 11 artış göstererek 2008 yılında 385 milyar Dolar'a yükselmiştir. ABD'de yerleşik firmalar ilk sıraları paylaşırken 2008 yılında ilk defa BAE Sistem ile İngiltere listenin başındaki bölümde yer almıştır. Savunma sanayi ürünlerinin satışında Afganistan ve Irak faktörü önemli rol oynamıştır. Silah sistem üretim ve satışlarında ilk sırayı zırhlı araçlar alırken takiben insansız hava araçları ve helikopterler satışlara damgasını vurmuştur. Modernizasyon, bakım ve onarım gibi lojistik ağırlıklı üretim yapan firmalar büyümelerini sürdürmüşlerdir. Bu arada Rus firmaları da gerek iç ihtiyaçlar ve gerekse dış satışlarla ilk 100 firma içinde yer almışlardır. Ciro su 500 milyon Dolar ve üzeri olan ülke firmaları aşağıdaki listede yer almaktadır. Ancak, bu listenin oluşturulmasında verilerin rapor edilmesi önemli rol oynamaktadır. Nitekim, ASELSAN A.Ş. 2008 yılındaki 500 milyon Dolar'lık ciro su ile listede yer alabilecek üretim seviyesine erişmiştir.

Geçen 10 yılın başlarında oldukça yoğun olan şirket satın almalar ve şirket birleşmelerinin 2009 yılında düşük seviyede seyrettiği izlenmiştir. Ancak, özellikle güvenlik ağırlıklı çalışan İsrail, Rus ve ABD firmalarının konsolidasyonları yoğun olarak devam etmiştir. Küresel finansal krize ve ekonomik dar boğaza rağmen savunma sanayi firmalarının üretimleri artmaya devam etmiştir. Toplam satışlar, 2007 yılının 51 milyar Dolar tutarındaki satışları 2008 yılında 55 milyar Dolar üzerinde gerçekleşmiştir. (Çin verilerine ulaşamamıştır)

Tablo – 14, SAVUNMA SANAYİ ÜRETİMİ (2002-2008, Milyar Dolar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002-2008
Toplam	196	235	274	289	312	347	385	
Değişim (%)		20	17	5	8	11	11	97

SIPRI 2010

Savunma sanayi üretim verileri 2008 yılı verileri olup, 2009 yılı verileri SIPRI 2011'de yer alacaktır.

En fazla üretim yapan firmalar bakımından ABD firmaları ilk sıraları almışlardır. 1988 yılından bu yana İngiliz BAE Systems firması ve Rus Almaz-Antei firması ilk defa ilk 20 firma arasına girmeyi başarmışlardır.

Tablo – 15, ÜRETİMDE İLK 100 FİRMA

Firma Sayısı	Ülke	Satış 2008 (Milyar \$) Satışlardaki Değişim		Satışlardaki Değişim (%)		Toplam Satışlardaki Pay (%)
		2008	2007	Nominal	Reel	
45	K. Amerika	230,6	206,2	12	8	60,0
34	B. Avrupa	122,1	108,6	12	8	31,7
11	İngiltere	49,7	45,8	8	13	12,9
7	Fransa	23,2	23,9	-3	-12	6,0
1	Trans Avrupa	17,9	13,1	37	24	4,7
4	İtalya	15,2	11,5	31	18	4,0
5	Almanya	8,0	7,4	9	-1	2,1
1	İsveç	3,0	2,8	8	2	0,8
2	İspanya	2,9	2,3	27	14	0,7
1	İsviçre	0,8	0,6	31	15	0,2
1	Norveç	0,7	0,5	37	27	0,2
1	Finlandiya	0,7	0,6	5	-6	0,2
7	Doğu Avrupa	10,8	8,1	34	14	2,8
7	Rusya	10,8	8,1	34	14	2,8
14	Diğer	21,1	16,9	25	13	5,5
4	Japonya	7,0	4,8	45	26	1,6
4	İsrail	6,9	5,5	25	5	1,8
3	Hindistan	4,2	3,7	12	9	1,1
2	G.Kore	1,8	1,7	3	17	0,5
1	Singapur	1,3	1,1	16	6	0,3
100	Toplam	384,6	339,7	13	8	100
	Türkiye	2,3	2,3			0,8

6.2. Ülkeler Arası Savunma Sistemleri Alım ve Satımları

Konvansiyonel silah sistem satışlarında miktar olarak devamlı bir artış izlenmektedir. 2005 yılında başlayan artış 2009 yılına kadar artan miktarlarda devam etmiştir. Bu dönemde, 2000 – 2004 dönemine nazaran % 22'lik bir artış olmuştur.

2005 – 2009 döneminde savunma ürünü satışlarında 5 ülke ön plana çıkmıştır. Bu ülkeler; ABD, Rusya, Almanya, Fransa ve İngiltere'dir. Tüm silah satışlarının % 76'sı bu 5 ülkeye aittir. Çin verilerine ulaşılamadığında ana silah satıcıları listesinde Çin yer almamaktadır. Satışlarda ABD ve Rusya her ne kadar ön planda gözüküyorsa da uzun bir süre bu şekilde devam etmeyeceği değerlendirilmektedir.

Tablo – 16, GELİRİNİ EN FAZLA ARTIRAN FİRMALAR (2007 – 2008)

Sıra	Firma	Ülke	Sektör	2008	2007	Milyon \$	%
7	EADS	Trans. Avrupa	Ac El Mi Sp	17 900	13 100	4 800	36,6
20	Navistar	ABD	Araç	3 900	370	3 530	954,1
8	Finmeccanica	İtalya	A Ac El Mi SA/A	13 240	9 850	3 390	34,4
1	BAE Systems	İngiltere	A Ac El MV Mi SA/A Sh	32 420	29 860	2 560	8,6
18	Almaz-Antei	Rusya	Mi	4 340	2 780	1 560	56,1
4	Northrop Grumman	ABD	Ac El Mi Ser Sh Sp	26 090	24 600	1 490	6,1
6	Raytheon	ABD	El Mi	21 030	19 540	1 490	7,6
10	Thales	Fransa	A El MV Mi SA/A Sh	10 760	9 350	1 420	15,1
19	AM General	ABD	MV	4 040	2 670	1 370	51,3
16	ITT Corporation	ABD	El	5 170	3 850	1 320	34,3
5	General Dynamics	ABD	A El MV SA/A Sh	22 780	21 520	1 260	5,9
11	United Thecnologies	ABD	Ac El Eng	9 980	8 760	1 220	13,9
12	SAIC	ABD	Ser Comp(MV)	7 350	6 250	1 100	17,6

Savunma sanayi, her geçen yıl gelişen ülkelerin politik girişimleri ve hedef ülkelerde açtıkları iribat büroları ile ülkelerinin satışlarını artırma gayreti içindedirler.

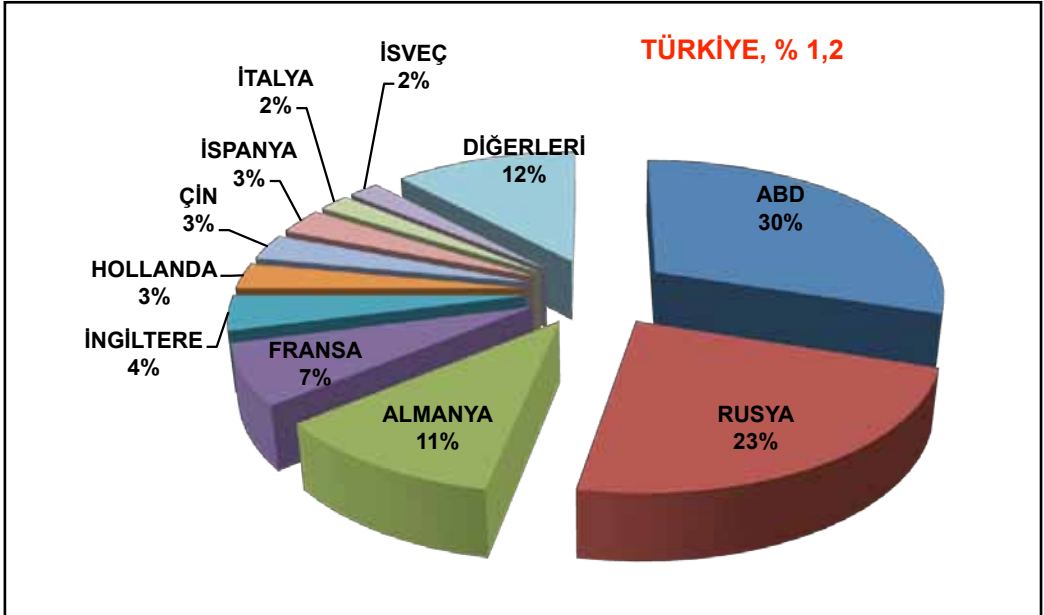
2009 yılı dünya ülkeleri resmi ihracat verileri henüz tamamlanamamıştır. Aşağıdaki tabloda İsrail ve İngiltere dışındaki diğer ülke rakamları 2008 yılı resmi verileri olup Türkiye 576 milyon Dolar ihracatı ile 16'nci ülke olarak listede yer almıştır. Türkiye 2009 yılında % 16'lık artışla 669 milyon Dolar'lık ihracat yapmıştır.

Tablo – 17, ÜLKELER İHRACAT SIRALAMASI (2007 ve 2008)

SIRA	ÜLKE	2007	2008	Açıklama
1	ABD	12 941	12 232	
2	Rusya	7 684	8 350	
3	Fransa	6 452	4 648	
4	İngiltere	4 301		
5	İtalya	1 801	2 603	
6	Almanya	1 582	2 089	
7	Belçika	1 279	1 956	İhracat Lisansı
8	İsveç	1 475	1 927	
9	Hollanda	1 242	1 843	İhracat Lisansı
10	İspanya	1 326	1 368	
11	G. Kore	876	1 030	
12	Ukrayna	727	800	
13	G. Afrika	590	714	İhracat Lisansı
14	Norveç	567	690	
15	İsviçre	402	667	
	Türkiye	420	576	

Sıralamada yer alan ülkelerin bir kısmının verileri ihracat lisansı alım durumlarına, bir bölümü de fiilen yaptığı ihracat verilerini bildirmektedir. Bir ülke, bir mal veya hizmetin ileriki yıllara da sari olacak ihracat lisansını alabilir. Ancak, o yıl ihracatını gerçekleştirememiş olabilir. Belçika, Hollanda ve Güney Afrika bu durumdaki ülkelerdir. İngiltere, 2009 yılından itibaren verilerin karmaşıklığı nedeniyle bildirim yapmayacağını açıklamıştır. İsrail ise verileri vermemiştir. Bu durumlar gözönüne alındığında Türkiye'nin konumunun, en kötü ihtimalle, 13'üncü sırada olduğu değerlendirilmektedir. Çin verileri ise soru işareti ile dikkate alınmaktadır. Aşağıdaki grafikte 2005 – 2009 dönemi ilk 10 ihracatçı ülke ihracat yüzdeleri ile sıralanmıştır.

Grafik – 13, İHRACATTA İLK 10 ÜLKENİN DAĞILIMI

SIPRI 2010

Tablo – 18, TÜRKİYE’İN İHRACAT YAPTIĞI ÜLKELER (2009, Ana Platformlar)

İthalatçı	Sistem	Miktar	Yıl	Açıklama
Gürcistan	Ejder APC	70	2008 – 2009	
Malezya	AIFV IFV	56	2009	153 M\$; ACV-300 modeli, 120mm’lik hava taşıyıcı (Malezya’daki adıyla ADNAN)
Pakistan	Panther 155 mm Towedgun	12	2009	
Filipinler	AIFV-APC	6	2009	ACV-300 Modeli

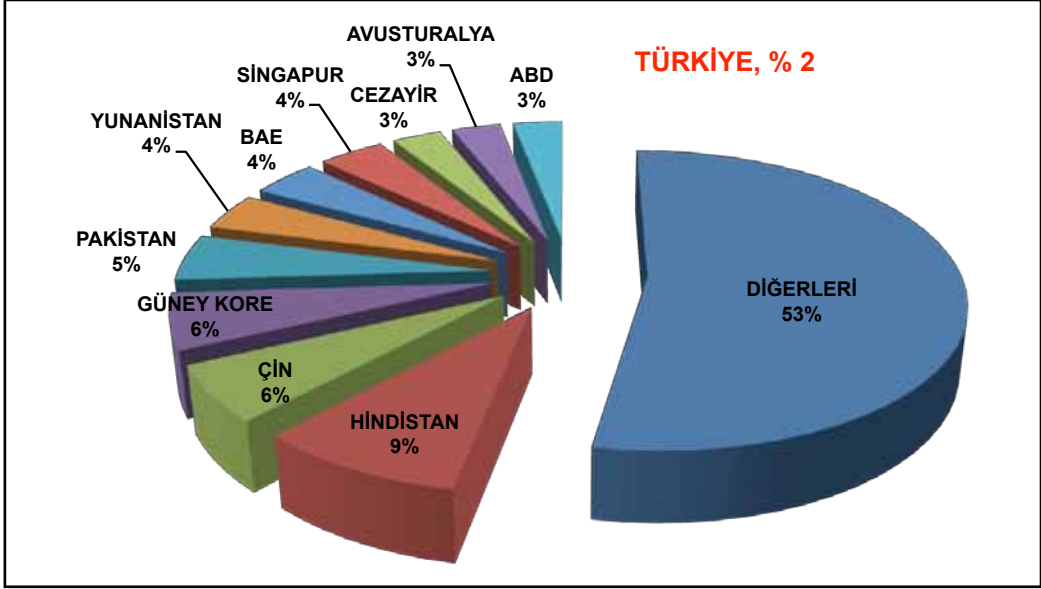
SSM

Tablo – 19, EN FAZLA İTHALAT YAPAN ÜLKELER

2009 Sırası	2004-2008 Sırası	İthalatçı Ülke	2005	2006	2007	2008	2009	2005-2009	2005-2009 %
1	1	Çin	3 511	3 831	1 474	1 481	595	10 892	9
2	2	Hindistan	1 036	1 257	2 179	1 810	2 116	8 398	7
3	4	G.Kore	696	1 650	1 758	1 821	1 172	7 087	6
4	3	B.A.E	2 198	2 026	938	748	604	6 514	6
5	5	Yunanistan	389	598	1 796	563	1 269	4 615	4
6	6	İsrail	1 113	1 117	859	665	158	3 912	3
7	14	Singapur	543	52	368	1 123	1 729	3 816	3
8	7	ABD	501	581	731	808	831	3 453	3
9	11	Cezayir	156	308	471	1 518	942	3 394	3
10	13	Pakistan	332	262	613	939	1 146	3 292	3
11	10	TÜRKİYE	1 005	422	585	578	675	3 264	3
12	23	Malezya	51	410	546	541	1 484	3 041	3
13	9	Şili	400	1 041	723	577	231	2 972	3

SİPRI 2010

Grafik – 14, EN FAZLA İTHALAT YAPAN 10 ÜLKENİN DAĞILIMI

SIPRI 2010

Tablo – 20, TÜRKİYE'NİN İTHALAT YAPTIĞI ÜLKELER VE ÜRÜNLER

İthalat Yapılan Ülke	Cinsi	Miktarı	Yılı	Açıklama
Kanada	PW-100, Turboprop/turboshaft	20	2005	MELTEM Projesi, (ATR-72 uçakları için) Teslimat 2010 - 2012
	PT-6, Turboprop	40	2007	KT-1T Eğitim Uçağı Projesi
Fransa	Ocean Master MP, Uçak Radarı	19	2007-2009	MELTEM Projesi
Almanya	MTU-881, Diesel Motor (AV)	470	2004-2009	M-60 Tank Modernizasyonu Projesi

İthalat Yapılan Ülke	Cinsi	Miktarı	Yılı	Açıklama
	Leopard-2A4, Tank	298	2006-2009	Ex-FRG;
	MTU-595, Diesel Motor	4	2008	MİLGEM Projesi
	Frankenthal / Type-332 MCM, Gemi	6	2005-2009	5 adet Türkiye'de üretim. Türkiye'deki adı Aydın veya Alanya. Teslimat 2005-2010
	Kılıç Sınıfı Bot(M)	2	2009	Teslimat 2009-2010
	Type-214, Denizaltı	6	2009	Teslimat 2015-2020
İsrail	Sabra-3, Tank	170	2005-2009	M-60A1 Modernizasyonu Projesi (M-60T)
	Heron, İHA	10	2005-2010	Teslimat 2010
İtalya	Compact 40L70, Gemi Topu	2	2009	Kılıç Sınıfı Bot Projesi
	Compact 76 mm, Gemi Topu	2	2009	Kılıç Sınıfı Bot Projesi
	Super Rapid 76mm, Gemi Topu	2		MİLGEM Projesi
	ATR-72MP/ASW, Uçak	10		Uzun Ufuk Projesi , Teslimat 2010-2012
	A-129C Mangusta, Taarruz Helikopteri	50		Teslimat 2013-2018
Hollanda	LIROD, Atış Kontrol Radarı	2		Kılıç Sınıfı Bot Projesi, LIROD Mk-2 modeli
	MW-08, Hava Arama Radarı	2		Kılıç Sınıfı Bot Projesi
	STING, Atış Kontrol Radarı	2		Kılıç Sınıfı Bot Projesi

İthalat Yapılan Ülke	Cinsi	Miktarı	Yılı	Açıklama
	SMART, Hava Arama Radarı	2		MİLGEM Projesi
	STING Atış Kontrol Radarı	2		MİLGEM Projesi
Norveç	Penguin-2, Anti-gemi Füzesi	16		Penguin-2 Mod-7 Modeli
Rusya	9M133 Kornet/AT-14, Anti-tank Füzesi	800	2009	
Güney Kore	K-9 Thunder 155mm, Kundağı Motorlu Top		2004-2009	Türkiye'deki adı Firtına
	KT-1 Woong-Bee, Eğitim Uçağı	40	2010-2011	Montajı Türkiye'de yapılacak
	XK-2 Black Panther, Tank			ALTAY Projesi, Teknoloji transferi
Çin	Rapier-2, SAM-Satıhtan Havaya Füze	840	2002-2009	Teslimat 2002-2010
ABD	AN/APG-68, Uçak Radarı	117		F-16 Modernizasyonu, AN/APG-68 (V) 9 Modeli
	AGM-84H SLAM-ER, Havadan Satıha Füze	48		F-16 Uçakları için
	RIM-116A RAM, Satıhtan Havaya Füze	400		MİLGEM Projesi

İthalat Yapılan Ülke	Cinsi	Miktarı	Yılı	Açıklama
	S-70B/SH-60B Seahawk, Helikopter	17		Teslimat 2010'dan itibaren
	AIM-9X Sidewinder SRAAM, Havadan Havaya Füze	105		
	F-16C Block-50/52, Uçak	30		Teslimat 2011-2012
	LM-2500 Gas turbine, Motor	2		MİLGEM Projesi
	RGM-84L Harpoon-2, Anti- Gemi Füzesi	4		
	T-800 Turboshaft	100		T-129 Helikopter Projesi
	AAQ-33 Sniper,Uçak EI/EO Sistemi	30		
	AN/AAQ-13 LANTIRN, Uçak EI/EO Sistemi	30		
	Cessna-182 Skywagon, Uçak	46		Teslimat 2009-2010
	Mk-54 MAKO, Torpido, Anti- Denizaltı	100		

SSM

Türkiye'nin ithal ettiği veya ithalini planladığı savunma sanayi ürünleri Türk savunma sanayinin yeteneklerini geliştirmesi veya üretimi için çok genel anlamda fikir verebileceği değerlendirilmektedir. Yeteneklerde torpido, roket ve füzeler, güç kaynakları ve radarlar, uçak motorları konusunda daha fazla bir araştırma ve geliştirme ihtiyacı anlaşılmaktadır.

Tablo – 21, İHRACATÇI İLK 5 ÜLKE VE İTHALATÇILARI (2005 – 2009)

İhracatçı Ülke	Pazar Payı (%)	İthalatçı Ülkeler / %		
		1	2	3
ABD	30	G.Kore (14)	İsrail (11)	B.A.E (11)
RUSYA	23	Çin (35)	Hindistan (24)	Cezayir (11)
ALMANYA	11	Türkiye (14)	Yunanistan(13)	G. Afrika (12)
FRANSA	8	B.A.E (25)	Singapur (21)	Yunanistan (12)
İNGİLTERE	4	ABD (23)	Hindistan (15)	S.Arabistan(10)

SIPRI 2010

Tablo – 22, İTHALATTA İLK 5 ÜLKE (2005 – 2009)

İthalatçı Ülke	İthalat Payı (%)	İthalat Yapılan Ülke / %		
		1	2	3
ÇİN	9	Rusya (89)	Fransa (3)	Ukrayna (3)
HİNDİSTAN	7	Rusya (77)	İngiltere (8)	İsrail (5)
G. KORE	6	ABD (66)	Almanya (20)	Fransa (10)
B.A.E	6	ABD (60)	Fransa (35)	Almanya (1)
YUNANİSTAN	4	Almanya (35)	ABD (26)	Fransa (23)

SIPRI

7. NAMSAN/NC3A

NAMSAN/NC3A kanalı ile Türk firmalarının NATO ihalelerinden aldığı işlerin artmaya başladığı gözlemlenmektedir. Ancak, NATO ihalelerinde savunma mal ve hizmetlerinin inşaat işlerinin çok gerisinde kaldığı ifade edilebilir. 2009 – 2010 döneminde Türk firmaları NAMSAN/NC3A kanalı ile 99,14 milyon Avro'luk sözleşme imzalamışlar, 175,49 milyon Avro'luk ihalede Türk firmaları tarafından kazanılmış, sözleşme imza aşamalarına gelinmiştir.

Önümüzdeki dönemde Türkiye ile ilgili olarak aşağıdaki projeler programa alınmıştır.

- Anahtar Teslimi Yakşihan Benzeri Dönüşüm Merkezi
- 3 Boyutlu Medical Solid Modelling Center (SMC) - sözleşme imzalandı
- Atış Alanlarının Modernizasyonu
- Mayın Temizleme ve Sınır Gözetleme
- MRAN support through LCV Partnership
- GPS WSPC observer status
- ÇNRA Yenileştirme
- M60 MTU engine DLM Support
- PfP Trust Fund Project: Azerbaycan, ERW Mayın Temizleme – Lider Ülke
- Kompleks Sağlık Ekipmanları

Projelerde çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca Türk firmaları oldukça büyük miktarlarda makine ve teçhizat satışını da gerçekleştirmiştir.

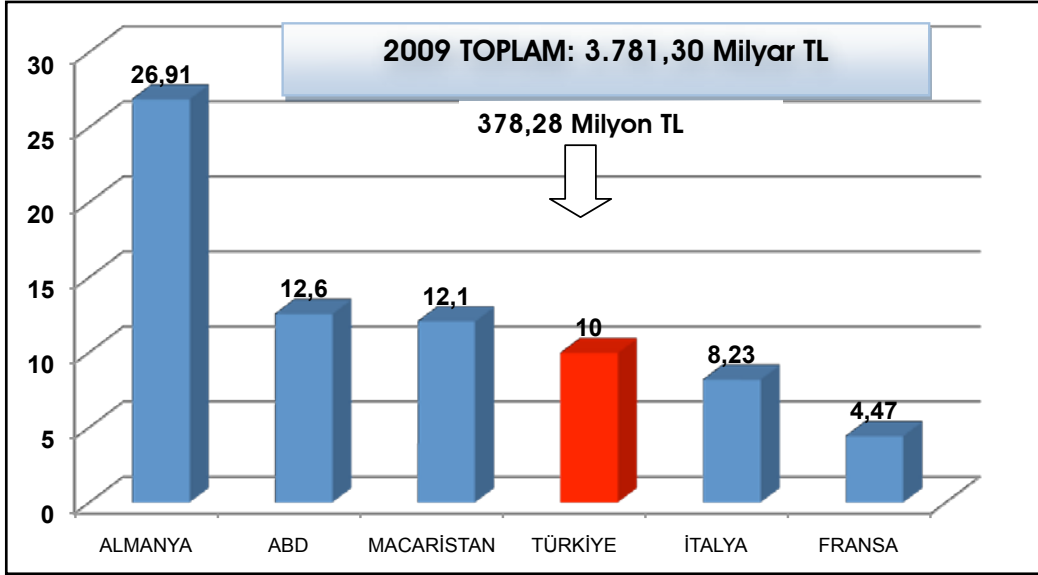
NAMSA'nın imzaladığı toplam sözleşme bedeli 1.754,2 milyar Avro'dur. Bu miktarın 399 milyon Avro'sunu ikmal, 1.285,5 milyar Avro'luk tutarı da hizmetlere ilişkindir. 71,7 milyon Avro'luk miktarı da FMS çerçevesinde bulunmaktadır. NAMSA teşkilatında 1.145 personelden 120'si tedarik konusunda çalışmaktadır. Tüm NATO ülkelerinden 10.000 firma ile çalışılmaktadır. Ana yüklenici olan NATO üyesi ülke firmaları alt yüklenici seçiminde serbesttirler. Ancak, NATO dışındaki ülkelerden, örnek olarak Çin'den alt yüklenici olarak seçimde kısıtlamalar konmuştur. Halen NAMSA kaynak arşivinde 765 Türk firması yer almaktadır.

NAMSA ihalelerinde "e-tedarik" sistemi uygulanmaya başlamış olup, NAMSA yetkililerince de tercih edilen bir sistemdir. Bu sistemde gerektiğinde ihalenin kapanmasının hemen öncesinde dahi verilen tekliflerde değişiklik yapmak mümkün olduğundan firmaların lehine bir durum olarak değerlendirilmektedir. NAMSA yetkilileri e-tedarik uygulamasının kolaylık sağladığını, mümkün olduğu sürece elektronik ortamda teklif almayı arzu ettiklerini, ancak diğer iletişim vasıtalarının da kullanımına açık olduklarını ifade etmektedirler. Konuya ilişkin competition@namsa.nato.int e-posta adresinden detaylı bilgi alınabilmektedir.

2009 yılı verilerine göre, Türk firmaları imzalanan tüm sözleşmelerin %10'unu almıştır. Diğer bir ifade ile 2009 yılında NAMSA'nın imzaladığı tüm sözleşmelerin toplamı 3.781,3 milyar TL olup, bu miktarın 378,28 milyon TL'lik bölümünü Türk firmaları ile imzalamıştır. Bu verilere göre Türkiye, NAMSA'dan iş alan ülkeler arasında 4'üncü sırada yer almıştır.

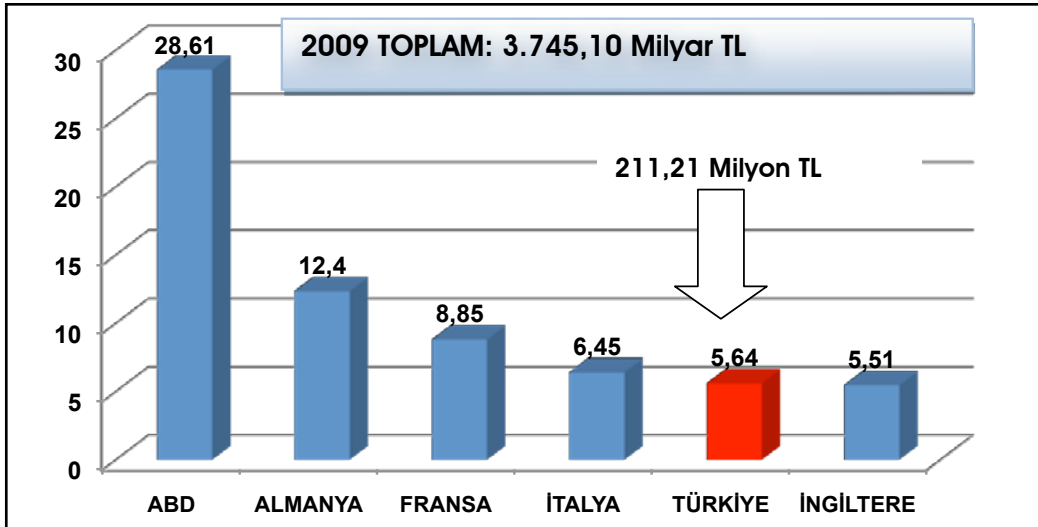
Grafik – 15, ENDÜSTRİYEL GERİ DÖNÜŞÜM

NAMSA

Buna karşılık Türkiye NAMSA üzerinden, 2009 yılında 211,1 Milyon TL'lik alım yapmıştır. Alımlarda ise tüm NATO üyesi ülkeler arasında % 5,64 ile 5'inci sıraya yerleşmiştir.

Grafik – 16, TÜRKİYE'NİN NAMSA ALIMLARI TUTARI

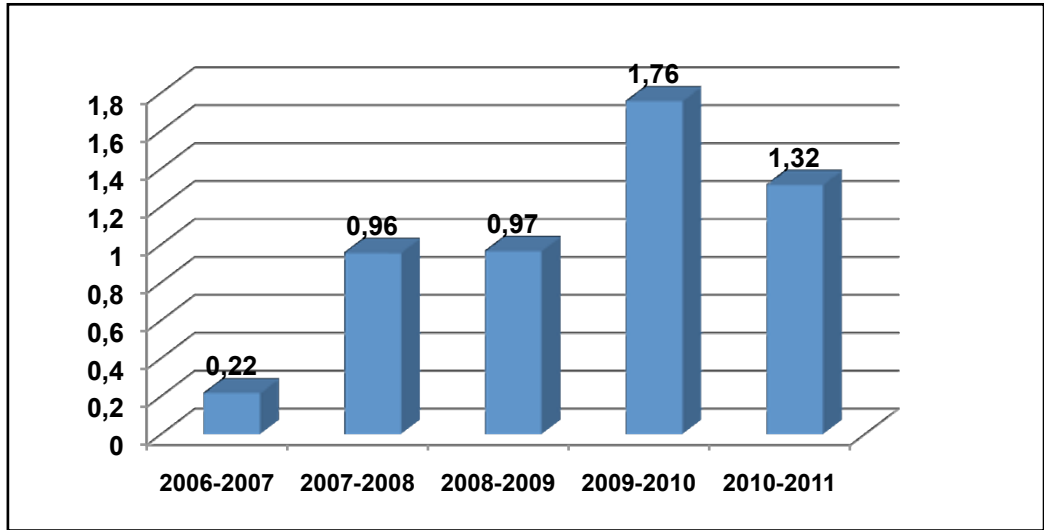

NAMSA

NAMSA üzerinde yapılan alım ve NAMSA üzerinden alınan işler oranlandığında "Endüstriyel Geri Dönüşüm" olarak ifade edilen "R" faktörü belirlenmektedir. Bu durumda Türkiye 1,76 R faktörü ile "Well Placed Country – İyi Konumdaki Ülke" konumuna gelmiştir. Türkiye, 2006 yılındaki 0,22'den 2009 yılında 1,7 "R" faktörüne çıkmış olup NAMSA ile ilişkilerinde iyi bir konuma gelmiştir. NAMSA kanalı ile alımları ile NAMSA'da aldığı işlerin parasal açıdan lehimize olan durum, 1,67 milyar TL'dir.

2010 - 2011 yılı değerlendirmelerine göre Türkiye'nin "R" faktörü 1,32'ye düşmekte ancak konum olarak 4'üncü sırayı muhafaza etmektedir.

Grafik – 17, TÜRKİYE'NİN R FAKTÖR DEĞİŞİMİ

NAMSA

İkmal hizmetleri bakımından "R" faktörü dikkate alındığında, tüm NATO ülkelerinin 2,07 R faktörüne göre, 1,70 ile oldukça iyi bir konumda bulunduğumuz söylenebilir.

Türk firmalarının NAMSA ile yapmış olduğu sözleşme miktarı ve Türkiye'nin "R" faktörü yüksek olsa da, Türk firmalarının NAMSA'dan almış olduğu işlerin büyük bölümü inşaat işleri olup, savunma sanayii ürün ve hizmetleri açısından çok fazla bir sözleşme imzalanmadığı da gözönünde bulundurulmalıdır. Savunma sanayi firmalarımızın NAMSA ile çok fazla sözleşme imzalayamamalarını sebebinin, NATO envanterinde bulunan ve bakım, onarım ve modernizasyon faaliyetleri NAMSA tarafından gerçekleştirilen sistem

ve ekipmanların asıl üreticilerinin Türk firmaları olmamalarından kaynaklanmaktadır. Türk savunma sanayii ürünlerinin daha yaygın olarak yabancı, özellikle de NATO üyesi ülkeler tarafından kullanılmaya başlaması ile birlikte firmalarının NAMSİ ile savunma sanayisi ürün ve hizmetleri için daha fazla sözleşme imzalayacağı aşikardır.

Endüstriyel Geri Dönüşüm oranının ülkemiz lehine yükselmeye devamı için özellikle büyük boyutlu NATO İhalelerinde Türk firmalarının iş birliği yapmaları önümüzdeki dönemdeki NAMSİ İhalelerinin ısrarla takip edilmesi gerekmektedir.

8. OFFSET

Projeler kapsamında, yerli sanayi firmalarının imkan ve kabiliyetlerinin kullanılması, ihracat yoluyla uluslararası rekabet güçlerinin artırılması ve teknolojik iş birliği, yatırım ve ARGE imkanları sağlanması amacıyla sanayi Katılım/Offset faaliyetleri SSM tarafından planlanmakta ve gerçekleştirilmektedir. 2008 yılında değiştirilen "Sanayi Katılım/ Offset Değerlendirme Formülü" ile KOBİ'lere ve yerli tasarıma verilen önem artırılmıştır.

Projeler kapsamında yerli sanayi firmalarının imkan ve kabiliyetlerinin kullanılması, ihracat yoluyla uluslararası rekabet güçlerinin artırılması ve teknolojik iş birliği, yatırım ve ARGE imkanları sağlanması amacıyla Sanayi Katılım/Offset faaliyetleri planlanmakta ve gerçekleştirilmektedir.

2009 yılı içerisinde imzalanan 25 adet SK/O sözleşmesi kapsamında alınan Sanayi Katılım/Ofset taahhüt miktarı 1,1 milyar Dolar olmuştur.

Ocak 2009 – Aralık 2009 tarihleri arasında, devam etmekte olan SK/O anlaşmaları kapsamında; 249,6 milyon Dolar'ı doğrudan offset, 138,9 milyon Dolar'ı dolaylı offset olmak üzere toplam 388,5 milyon Dolar tutarındaki offset taahhüdüne karşılık 304,4 milyon Dolar'ı doğrudan offset, 165 milyon Dolar'ı dolaylı offset ve 27 milyon Dolar'ı sanayi katılımı olmak üzere toplam 535,3 milyon Dolar tutarında gerçekleşme sağlanmıştır. Gerçekleşme oranları doğrudan ofsette % 122, dolaylı ofsette % 119 ve sanayi katılımında % 100 olmuştur.

31 Aralık 2009 itibarıyla vadesi gelen toplam SK/O taahhüt miktarı toplam 3,9 milyar Dolar olup, bu taahhüdün 1,76 milyar Dolar'ı doğrudan offset, 2,13 milyar Dolar'ı dolaylı offset, 27 milyon Dolar'ı da sanayi katılımıdır. 2007 yılı sanayi katılım/Offset yönergesine göre imzalanan sözleşmelerle 27 milyon Dolar'lık gerçekleşme sağlanmıştır. 31 Aralık 2009 tarihi itibarıyla doğrudan ofsette 1,99 milyar Dolar, dolaylı ofsette 2,47 milyar Dolar ve sanayi katılımında 27 milyon Dolar olmak üzere 4,485 milyar Dolar'lık gerçekleşme

sağlanmıştır. Gerçekleşme oranı doğrudan offsette % 113, dolaylı offsette %116, sanayi katılımında % 100 olmuştur.

Tablo – 23, OFFSET GERÇELEŞMELERİNİN KATEGORİLERE GÖRE DAĞILIMI (2009)

Sanayi Katılım/Offset	Tutarı (Dolar)	Gerçekleşme İçerisindeki Payı (%)
Savunma Sanayi Hizmet ve Ürün İhracatı	343.098.157	64,10
Tercih Edilen ve Diğer Sanayi Ürünleri ve Hizmet İhracatı	116.920.664	21,84
Teknolojik İşbirliği, Yatırım, ARGE ve Eğitim	48.064.129	8,98
Sanayi Katılımı	27.183.644	5,08
TOPLAM	535.256.684	100,00

Tablo – 24, SÖZLEŞMESİ İMZALANMAMIŞ SSM PROJELERİ

ARGE Projeleri

1	A.21.09 Deniz Harp Oyunu Simülasyonu Altyapısı (DEHOS)	22.06.2005 -284	Meteksan Savunma	TÜBİTAK	Prototip Dönemi	Prototip kurulumu gerçekleştirilmiştir.
2	A.21.10 SAR Teknolojileri Geliştirilmesi	22.06.2005 -284	AELSAN, SDT	TÜBİTAK	Prototip Dönemi	Kritik tasarım aşaması tamamlanmıştır.
3	A.21.12 Kara Hedef Angajmanı için İleri Milimetrik Dalga Teknikleri Geliştirilmesi (MMDT)	22.06.2005-284	Meteksan Savunma	TÜBİTAK	Tasarım Dönemi	Kritik tasarım faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.
4	A.21.16 Görüntü Analizi ve Otomatik Hedef Tanıma	22.06.2005- 284	-	SSDF	Sözleşme Görüşmeleri	Kaynak değişikliği yapılmıştır.
5	A.21.24 Tümü Elektrikli Gemi (TEG)	22.06.2005- 284		TÜBİTAK	Model Belirleme	Kaynak beklenmektedir.
6	A.21.25 Gütümü Mermi Başlıkları Simülatörlerin (RF/IR) Geliştirilmesi	30.03.2007-362	-	SSDF	Sözleşme Görüşmeleri	Kaynak değişikliği yapılmıştır.
7	A.21.26 Kara Araçlarının Modellenmesi ve Simülasyonu (KAMS)	30.03.2007-362		TÜBİTAK	Model Belirleme	Kaynak beklenmektedir.
8	A.22 Kaska Entegre Kumanda Sistemi (AVCI)	12.12.2006 -350	AELSAN	SSDF	Tasarım Dönemi	Kritik tasarım çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
9	A.23 Millî Görev Bilgisayarı Geliştirilmesi (ÖZGÜR)	17.02.2006-295		SSDF	Sözleşme Görüşmeleri	Sözleşme görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Sözleşmesi İmzalanmamış Hava Araçları Projeleri

Sıra	Proje Kodu-Adı	SSİK Kararları Tarih ve Numaraları	Proje Modeli	Tedarik Miktarı	Proje Aşaması	2009 Gelişmeleri
	H.14.03 Taktik İHA Geliştirme	14.05.2004-243	Yurt İçi Geliştirme	1 Sistem (3 Uçak)	Teklif Değerlendirme	Teklif değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	H-14 Taktik İHA (Pist)	14.05.2004-243 06.01.2010-494	Yurt İçi Geliştirme	2 Sistem (12 Hava Aracı) + 1 Sistem (6 Hava Aracı) Opsiyon	Teklif Değerlendirme	Filili Uçuşlu gösterim faaliyeti ve teklif değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	H-14 Taktik İHA (Katapult/Paraşüt)	14.05.2004-243 06.01.2010-495	Yurt İçi Geliştirme	1 Sistem (6 Hava Aracı)	Teklif Değerlendirme	Teklif değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	H.37 Yük Helikopteri Tedariki	22.06.2006-317 01.07.2009-474	Yurt Dışından Hazır Alım	14 adet	Teklif Bekleme	LOA üzerinde ABD Hükümeti ile çalışmalar yapılmıştır.
	H.27 Genel Maksat Helikopteri	05 .12. 2007-389	Ortak Üretim	K.K.K.: 20 Adet Hv.K.K.: 6 Adet Dz.K.K.: 6 Adet O.G.M.: 20 Adet GES K.: 2 adet J.Gn.K.: 30 adet Ö.K.K.: 11 adet EGM.: 20 adet	Teklif Değerlendirme	Teklifler alınmıştır.
	H.45 Mi-17 Helikopteri Depo Seviyesi Bakımı (Mi-17 DSB)	05.12.2007-390	Yurt Dışından Hazır Alım	18 adet	Sözleşme Görüşmeleri	Sözleşme imzalanmasına yönelik SSİK kararı alınmıştır.
	H.46 S-92 Helikopteri	01 .11 . 2007-371 29 .11 . 2007-372	Yurt Dışından Hazır Alım	3 adet	Sözleşme Görüşmeleri	Sözleşme görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Sözleşmesi imzalanmamış Kara Araçları Projeleri

Sıra	Proje Kodu-Adı	SSİK Kararları, Tarih ve Numaraları	Proje Modeli	Tedarik Miktarı	Proje Dönemi	2009 Gelişmeleri
	K. Araca Monte Multi-Spektral Sis Cihazı	01.07.2009-488	Belirlenmemiş	19 adet	TÇD Hazırlık	BİD yayımlanmıştır.
	K.25 Özel Maksatlı Taktik Tekerlekli Zırhlı Araç	30.06.2006-324	Yurt İçi Geliştirme	336 adet araç	Teklif Değerlendirme	Teklif değerlendirme çalışmaları yapılmıştır.
	K.27 Silah Taşıyıcı Araç	12.12.2006-346	Yurt İçi Geliştirme	1075 adet	Teklif Değerlendirme	Teklif değerlendirme çalışmaları tamamlanmıştır. Ancak, ihtiyaçta değişiklik yapılması sebebiyle süreç durmuştur.
	K.32 KBRN Mobil Arazi Laboratuvarı	09.04.2008-422	Ortak Üretim	1 adet	Sözleşme Görüşme	Teklif değerlendirme çalışmaları tamamlanmıştır.
	K.33 Mayın Temizleme Sistemleri	18.12.2008 - 455	Yurt İçi Geliştirme	50 adet	TÇD Hazırlık	TÇD hazırlık çalışmaları yapılmıştır.

Sözleşmesi İmzalanmamış Deniz Araçları Projeleri

Sıra	Proje Kodu-Adı	SSİK Kararları Tarihi ve Numaraları	Proje Modeli	Tedarik Miktarı	Proje Aşaması	2009 Gelişmeleri
	D.02.08 25 Tonluk Sahil Güvenlik Botu	05.12.2007-382	Yurt İçi Geliştirme	17 Adet	Teklif Değerlendirme	Teklif değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	D.10 Havuzlu Çıkarma Gemisi	22.06.2005-273	Belirlenmemiş	1 adet	TÇD Hazırlık	TÇD hazırlık çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	D.11 Denizaltı Kurtarma Ana Gemisi	22.06.2005-274	Yurt İçi Geliştirme	1 adet	Teklif Değerlendirme	Teklif değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	D.11.01 MTA Sismik Araştırma Gemisi	18.12.2008-442	Belirlenmemiş	1 Adet	Teklif Bekleme	Teklif istenmiştir.
	D.13 Acil Müdahale ve Dalış Eğitim Botu	22.06.2005-276	Yurt İçi Geliştirme	2 adet	TÇD Hazırlık	TÇD hazırlık çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	D.14 Kurtarma ve Yedekleme Gemisi Tedariki	30.06.2006-325	Yurt İçi Geliştirme	2 adet	Teklif Değerlendirme	Teklif değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	D.16 Amfibî Gemi	12.12.2006-347	Belirlenmemiş	2 adet	Firma Seçim	Teklifler alınmıştır. Tekliflerin değerlendirilmesi tamamlanmıştır.
	D.17 Yelkenli Okul Gemisi	05.12.2007-396	Belirlenmemiş	2 adet	TÇD Hazırlık	BİD yayımlanmıştır.
	D.18 TF 2000	05.12.2007-398	Belirlenmemiş	4 adet	Fizibilite Çalışması	Fizibilite çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	D.19 Denizde İkmal Muharebe Destek Gemisi	05.12.2007-397	Belirlenmemiş	1 adet	PYP Hazırlama	PYP hazırlık çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Sözleşmesi imzalanmamış MEBS Projeleri

Sıra	Proje Kodu-Adı	SSJK Kararları Tarih ve Numaraları	Proje Modeli	Tedarik Miktarı	Proje Aşaması	2009 Gelişmeleri
	E.47.01 LINK-16 Terminal Tedariki	17.02.2006-291	Yurt Dışından Hazır Alım	165 adet Link-16 Terminal tedariki, Ağ Yönetim Sisteminin geliştirilmesi	TÇD Hazırlık	LoR gönderilmiş, LOA imzalanmıştır.
	E.51 TKRS C3 Modernizasyonu- Muharebe Alanı Çoklu Taktilik Veri Linki Sistemi (ÇOTVİS)	17.02.2006-292 30.06.2006-327 05.2.2007-376	Yurt İçi Geliştirme	5+4 adet C3 Sistemi, 5 adet ÇOTVİS	Model Belirleme	Model belirleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	E.54 Sahil Gözetleme Radar Sistemi	12.12.2006-340	Belirlenmemiş	Henüz kesinleşmemiştir.	TÇD Hazırlık	Fizibilite Raporu yayınlandı. TÇD hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.
	E.55 Türk Silahlı Kuvvetleri Uydular Muharebe Sistemi	12.12.2006-341	Ortak Üretim	UHF, X, EHF Bandlarında çalışan Uydular Aktarıcıları	Model Belirleme	TÜRKSAT A.Ş. ile T4A protokolü imzalanmıştır.
	E.60 Denizaltı Dalış Simülatörü	30.03.2007-360	Belirlenmemiş	1 adet sistem	TÇD Hazırlık	PYP ve TÇD hazırlanmıştır.
	E.63 İnsan Kaynakları Değerlendirme Seçme ve Sınıflandırma Sistemi	05.12.2007-378	Yurt İçi Geliştirme	1 adet sistem	Teklif Değerlendirme	Teklif değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	E.64 Yavuz Sınıfı Fırkateyn Yarı Ömür Modernizasyonu	05.12.2007-392	Yurt İçi Geliştirme	4 adet Yavuz Sınıfı Fırkateyn	Model Belirleme	Model belirleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	E.66 Ay Sınıfı Denizaltı Cihaz/Sistem Yenileme	05.12.2007-391 09.04.2008-418	Yurt İçi Geliştirme	2+2 Denizaltı	Teklif Bekleme	TÇD yayımlanmıştır.
	E.68 Hava Savunma Telsiz Ağı (Telsiz Network)	09.04.2008-420	Yurt İçi Geliştirme	1 adet telsiz ağı kurulumu	Teklif Bekleme	TÇD yayımlanmıştır.

Sıra	Proje Kodu-Adı	SSİK Kararları Tarih ve Numaraları	Proje Modeli	Tedarik Miktarı	Proje Aşaması	2009 Gelişmeleri
	E.70 Yeni Ana Silah Sistemlerine Ait Bilgi Sistemlerinin HVBS ile Bütünleşmesi	18.12.2008 -459	Yurt İçi Geliştirme	Bilgi sistemleri bütünleştime	Teklif Bekleme	TÇD yayımlanmıştır.
	E.72 TSK Taktik Data Link Harekat Merkezi Kurulumu Projesi	18 . 12. 2008 -456	Yurt İçi Geliştirme	1 adet hareket merkezi kurulumu	TÇD Hazırlık	SSİK başlangıç kararı alınmıştır.

Sözleşmesi imzalanmamış Elektronik Harp ve Algılayıcılar Projeleri

Sıra	Proje Kodu-Adı	SSİK Kararları Tarih ve Numaraları	Proje Modeli	Tedarik Miktarı	Proje Aşaması	2009 Gelişmeleri
	EH. Denizaltılar İçin Akustik Aldatıcı Sistem	18.12.2008-458	Belirlenmemiş	20 adet Aldatıcı/ Karıştırıcı 8 adet Atıcı	TÇD Hazırlık	BİD yayımlanmıştır.
	EH. Yavuz Sınıfı Fırkatayını Milli Elektronik Harp Süfisi	05.12.2007-392	Yurt İçi Geliştirme	4 (dört) adet ED Sistemi 1 (bir) adet Mühendislik Prototipi	TÇD Hazırlık	TÇD Hazırlık çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	EH.07.02 Hava Konuşlu Uzaktan ED/ET Teçhizatı	06.03.2000, 2000/9 05.12.2007	Belirlenmemiş	4 adet sistem ve hava platformu tedarığı	Fizibilite Çalışması	BİD ve uluslararası işbirliğine yönelik çalışmalar yapılmıştır.
	EH.10 Genelkurmay Radar Karıştırma Aldatma Simülatörü ve Muhabere Karıştırma Aldatma Simülatörü Tedariki	01.07.2009-486	Belirlenmemiş	1 (bir) adet radar ve 1 (bir) adet muhabere aldatma ve karıştırma simülatörü	Fizibilite Çalışması	Yurt İçi ve yurt dışı firmalara BİD dokümanı yayımlanmıştır.
	EH.14 Helikopter Elektronik Harp Destek Merkezinin Kurulması ve Teknik Destek Hizmeti Tedariki (HEWS-HEHEM)	08.10.1997-97/8 09.04.2008/408	Yurt İçi Geliştirme	Hizmet Sözleşmesi	Sözleşme Görüşmeleri	Sözleşme görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.
	EH.16.05 Doğrudan Dizi Geniş Spektrumlu Elektromanyetik Sinyallerin Tespiti ve Karıştırılması Projesi (DDGS)	22.06.2005-284	ARGE	-	Fizibilite Çalışması	SAVTEK ÇG toplantısı kararları çerçevesinde çalışmalar yürütülmüştür.
	EH.16.06 Sahite Hedef EH Teçhizat	30.03.2007-362	ARGE	İlk aşamada 1 (bir) adet Prototip sistem geliştirilmesi planlanmaktadır.	Fizibilite Çalışması	Fizibilite çalışması gerçekleştirilmiştir.

Sözleşmesi İmzalanmamış Roket, Füz ve Mühimmat Projeleri

Sıra	Proje Kodu-Adı	SSİK Kararları Tarih ve Numaraları	Proje Modeli	Tedarik Miktarı	Proje Aşaması	2009 Gelişmeleri
	R.08 Kundağı Motorlu Namlulu Alçak İritfa Hava Savunma Silah Sistemi	17.02.2006-289 09.04.2008-413 01.07.2009 - 469	Yurt İçi Geliştirme	42 adet silah sistemi ve 14 adet Komuta Kontrol Sistemi	Sözleşme Görüşmeleri	Tasarım ve Geliştirme Dönemine teklifi uygun bulunmuş ve sözleşme görüşmelerine başlanmıştır.
	R.09 Uzun Menzilli Bölge Hava ve Füz Savunma Sistemi	30.06.2006-321	Yurt Dışından Hazır Alım	4 batarya	Teklif Bekleme	Teklif Çağrı Dokümanı yayımlanmıştır.
	R.10 Orta İritfa Hava Savunma Füz Sistemi	30.06.2006-322	Yurt Dışından Hazır Alım	3 batarya	Model Belirleme	Proje modeli belirlenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.
	R.16 Otomatik Bomba Atar	05.12.2007-393	Yurt İçi Geliştirme	545 Adet	Teklif Değerlendirme	Teklif değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	R.17 Modern Piyade Tüfeği	05.12.2007-394 18.12.2008-436	Yurt İçi Geliştirme	191.471	Sözleşme Hazırlık	Sözleşme imzalanmasına yönelik olarak SSİK Kararı alınmıştır.
	R.18 Modern Makineli Tüfek	05.12.2007-395	Yurt İçi Geliştirme	5042 adet	TÇD Hazırlık	Teklif Çağrı Dosyası hazırlık çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
	R.23 35 mm Oerlikon Ateş İdare Cihazı Modernizasyonu ve Tedariki	09.04.2008-414	Yurt İçi Geliştirme	57 adet	Sözleşme Görüşmeleri	Tasarım ve Geliştirme Dönemine yönelik teklif uygun bulunmuş ve sözleşme görüşmelerine başlanmıştır.
	R.25 35 mm Oerlikon Modernizasyonu ve Parçacıklı Mühimmat Tedariki	18.12.2008-460	Yurt İçi Geliştirme	118 adet 35mm çekili topun modernizasyonu	Teklif Değerlendirme	Tasarım ve Geliştirme Dönemine yönelik teklif değerlendirilmiştir.

SSM

9. Genel Sonuç ve Değerlendirme

Dünya ülkelerinin savunma harcamalarında uzun bir süredir devam eden yükseliş 2009 yılında da hız kesmemiştir. 2008 yılında baş gösteren küresel finansal kriz ve ekonomik çöküntüler dahi bu yükselişi durduramamıştır. Durum şimdilik bu şekilde olmasına rağmen bütçelerinde önemli açıklar veren ülkeler ekonomilerini düze çıkarmak için gelecek bir süreçte savunma harcamalarında önemli kısıntılara gidecekleri açıktır. Nitekim, ABD, İngiltere, Fransa, Almanya gibi savunma sanayi gelişmiş ülkeler 2015 yılına kadar her yıl tedricen azalmak üzere savunma bütçelerinde % 30'lara varan kısıntılar yapmayı planlamış bulunmaktadır.

Kriz savunma harcamalarını büyük ölçüde petrol fiyatlarına endekslemiş bulunan ülkelerde ve mal ve hizmet pazarlarının daralması karşısında savunma harcamalarında az da olsa kısıntıya gitmelerini zorlamıştır. Nitekim, Orta Doğu ülkeleri harcamalarını bir ölçüde kısmışlardır.

2008 yılı savunma mal ve hizmetlerinin üretiminde % 11'lik bir artış izlenmiştir. 2009 yılı üretim verileri açıklandığında bu artış trendinin benzer şekilde devam edeceği değerlendirilmektedir. 2000 yılından bu yana artış yüzdesi % 97 oranına ulaşmıştır. Türk savunma sanayi üretimi de dünya artışlarına paralel olarak artmaya devam etmektedir. 2010 yılı verilerine göre 2000 yılına nazaran % 100 seviyesinde bir artışla 3 milyar Dolar'a çıkmıştır. Diğer bir ifade ile küresel krize rağmen savunma üretimi hız kesmemiştir.

Ülkeler savunma mal ve hizmetlerinin üretimi ve ihracatını bir bakıma sarsılan ekonomilerine önemli bir destek olarak görmektedirler ve hükümetler de üretimi teşvik için gereken yasal düzenlemelere ağırlık vermektedirler. Üretim artışının % 43'lük bölümü ABD firmalarına ait olup, Afganistan ve Irak operasyonları için başta zırhlı araçlar, insansız hava araçları ve helikopter üretimleri ilk sıraları almıştır.

Türk savunma sanayi son üç yıl içerisinde ARGE'ye önemli miktarlarda bütçe ayırmakta, bunun sonucu olarak elde edilen özgün ARGE ürünleri yurt içi ihtiyaçlarını karşılama ve ihracatta önemli yer tutmaya başlamıştır. 2008 yılında yapılan toplam ARGE harcaması 500 milyon Dolar'lardan 2010 yılı itibarıyla 650 milyon Dolar'ı aşmıştır.

Dünya gelişmiş kompozit teknolojilerine, radarlara ve IR sensör sistemlerine ağırlık veren ARGE'lere yönelmektedir. ARGE çalışmalarımızın yönlendirilmesinde TSK ihtiyaçlarının yanısıra, dünya pazarlarının isteklerinin de göz önünde bulundurulması gerektiği değerlendirilmektedir.

2010 – 2015 dönemi dünya savunma sanayi pazarlarından Suudi Arabistan, Hindistan ve Brezilya başta olmak üzere Güney Amerika ve Asya-Okyanusya pazarları önemli pazarlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu pazarların isteklerinin başında hava platformları, hava savunma sistemleri ve bu alanlardaki lojistik gelmektedir. Ancak, hemen tüm ithalatçı ülkeler, ağır offset koşulları ile teknoloji transferi ve ortak üretimde ısrar etmektedirler. Pazarlara girişte bu isteklere göre konsept geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

10. 2010 Yılı Verileri İle Türk Savunma Sanayi

Türk Savunma Sanayi üretimi 2009 yılına kıyasla % 17,6 artırarak 2010 yılında 2.742.933.353 Dolar'a ulaşmıştır. SASAD tarafından derlenen bu ciro doğrudan ciro olup savunma sanayi firma, kurum ve kuruluşlarının doğrudan MSB, SSM, ve/veya Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir birimine veya yabancı bir ülkenin silahlı kuvvetlerine fatura edilen savunma sanayi mal ve hizmetlerinin toplamıdır. Ayrıca, bu toplam dışında dolaylı mal ve hizmet üretimi de (firmaların bir alt yüklenici olarak Türkiye'de veya yurt dışında yerleşik bir üst yükleniciye fatura edilen savunma sanayi mal ve hizmetlerinin toplamı) ilave edildiği takdirde yaklaşık 3,5 milyar Dolar'lık miktara ulaşılmaktadır. Türk savunma sanayinin cirodaki bu artışı 2010 yılında üretimde bir sıçrama yaptığının göstergesidir.

Savunma mal ve hizmet ihracatında 2009 yılına nazaran az da olsa bir düşüş mevcuttur. 2010 yılı savunma ihracatı 634 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Firmalarımızın sivil havacılık alanında yapmış oldukları ihracat 219 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Bir ölçüde ihracattaki düşüşü dengelemiştir. 2010 yılında sivil havacılık dahil toplam savunma sanayi ihracatı 853.502.327 Dolar olarak gerçekleşmiştir.

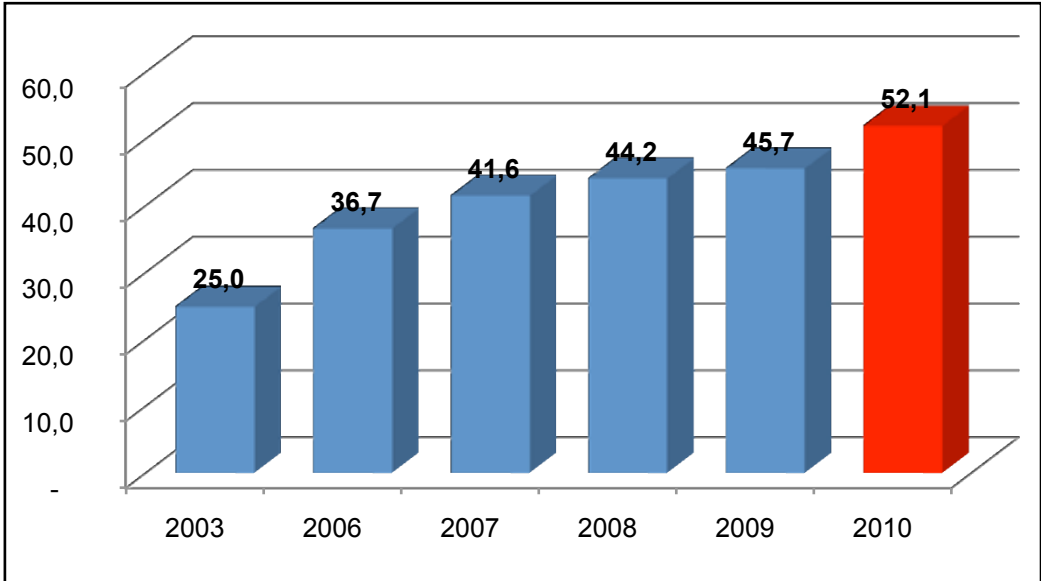
2009 yılı firmaların öz kaynaklarından yapmış oldukları ARGE harcamalarında 50 milyon Dolar kadar bir düşüş izlenmektedir. Buna karşın kamu kurum ve kuruluşlardan alınan ARGE desteklerindeki artış ile toplamda 666 milyon Dolar'a ulaşmış ve toplam ARGE harcamalarındaki artış 2010 yılında da sürdürülmüştür.

2009 yılı cirosuna nazaran 2010 yılında % 17,6 artışla 2,7 milyar Dolar'a çıkan üretime rağmen, ihracatta bir miktar düşüş kaydedilmiştir. Buna karşılık, Türk Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyaçlarının yurt içi karşılama oranında hatırı sayılır bir yükseliş olmuştur. Bu oran % 45,7'den % 52,1'e yükselerek, SSM'nin Sektörel Strateji Dokümanı'nda belirlemiş olduğu "2010 yılı itibarıyla TSK ihtiyaçlarının yurt içi karşılama oranı % 50 olacaktır" hedefi aşılmıştır.

Tablo – 25, TÜRK SAVUNMA SANAYİİ 2010 GENEL PERFORMANSI
(Dolar)

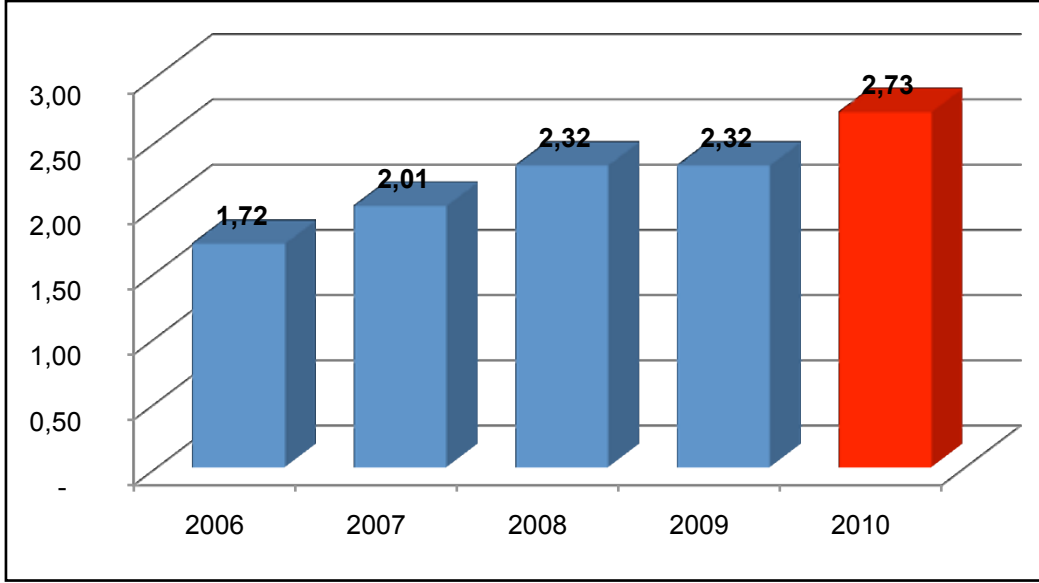
2010 Savunma Sanayii Ciro	2.732.933.353
2010 Savunma Sanayii Toplam Ciro (doğrudan+dolaylı)	3.487.427.831
2010 Savunma İhracatı	634.189.588
2010 Savunma Dışı Havacılık Sanayii İhracatı	219.312.739
2010 Toplam Savunma ve Havacılık İhracatı	853.502.327
2010 Özkaynaklardan ARGE Harcaması	143.427.656
2010 Toplam ARGE Harcaması	666.019.607
2010 TSK İhtiyaçlarının Yurt içinden Karşılama Oranı	52,1%

Grafik – 18, YURT İÇİ KARŞILAMA ORANI

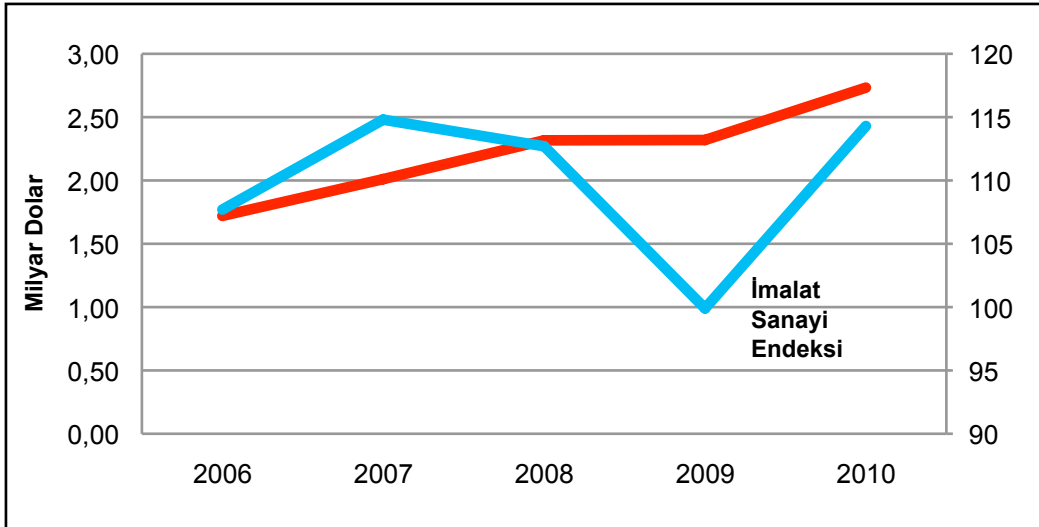
SSM

Grafik – 19, SAVUNMA SANAYİ CİROSU (DOLAYSIZ)

SASAD

Grafik – 20, İMALAT SANAYİ/SAVUNMA SANAYİ ENDEKSİ

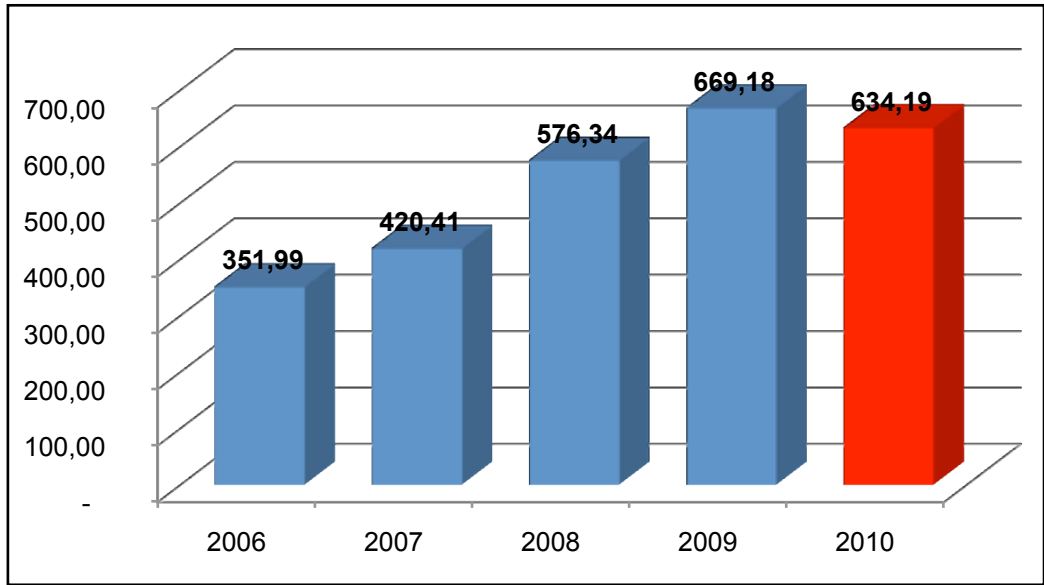
SASAD

İhracat

Türkiye'nin 2010 yılı genel ihracatı 110 milyar Dolar civarında seyreserken, savunma sektörü ihracatı 634 milyon Dolar olmuştur. 2010 yılı ihracatına nazaran azda olsa 2010 yılında bir düşüş izlenmiştir. Grafikte de görüleceği üzere ani iniş ve çıkışlar gösteren Türkiye ihracatına karşın savunma sanayi ihracatı daha istikrarlı bir eğilim göstermektedir.

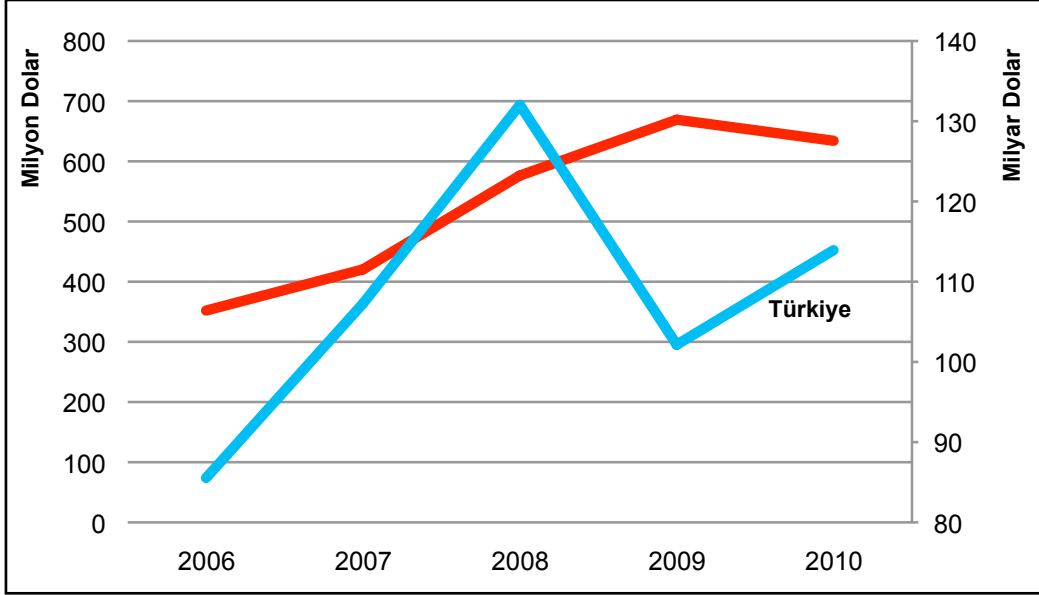
2008 yılında baş gösteren küresel finansal kriz ülkelerin alımlarını etkilediğinden 2009 yılı ihracatına nazaran 2010 yılı ihracatındaki azalmanın bir nedeni olarak değerlendirilmektedir.

Grafik- 21, SAVUNMA SANAYİ İHRACATI (2006 – 2010)

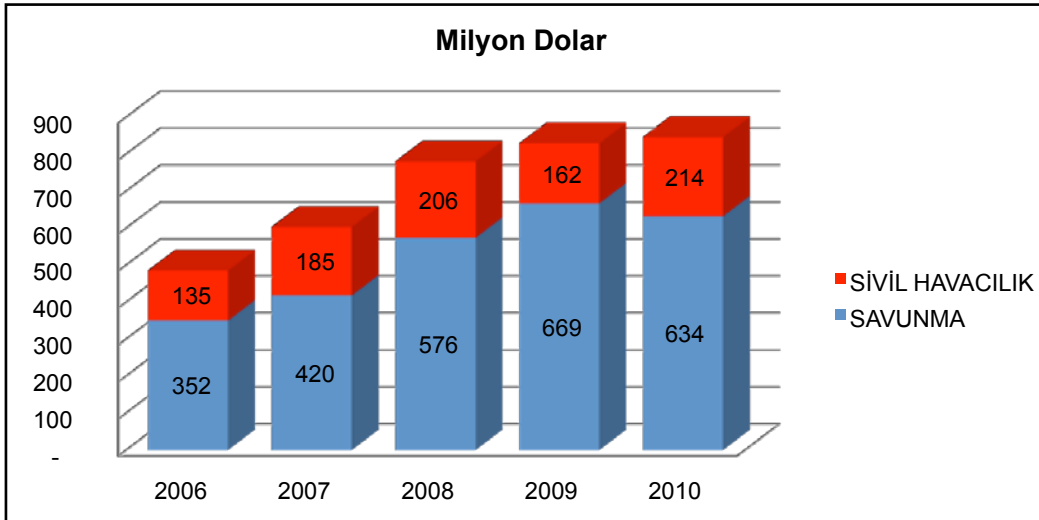
SASAD

Grafik – 22, TÜRKİYE GENEL/SAVUNMA SANAYİ ENDEKSİ

SASAD

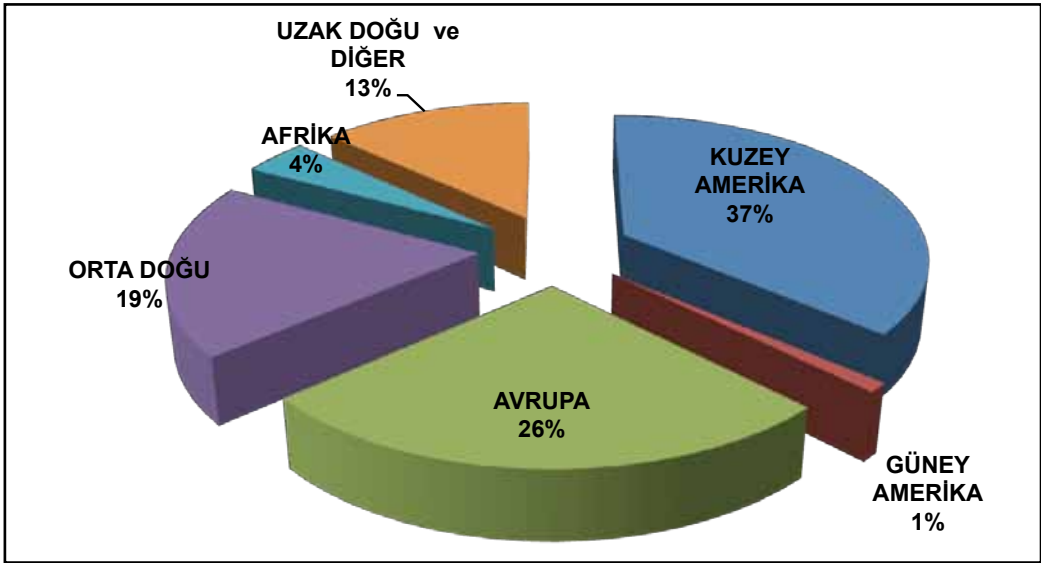
Grafik – 23, SAVUNMA SANAYİ İHRACATI (SAVUNMA + HAVACILIK)

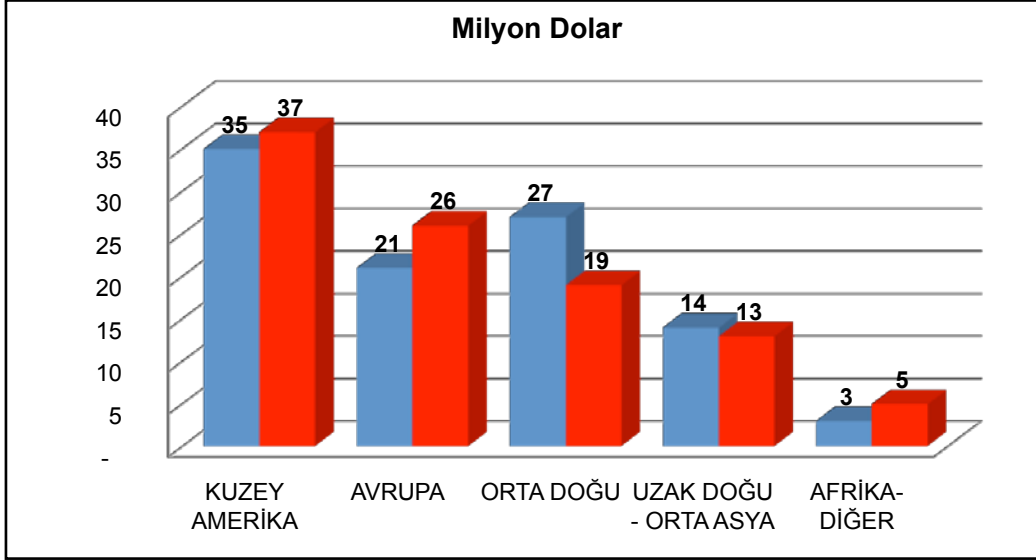
SASAD Sınai cılık Sayı 135

Sektörün 2010 yılı ihracatının bölgelere göre dağılımına bakıldığında % 36'lık payla ABD birinci sırada, % 26'lık payla Avrupa ülkeleri ikinci sırada yer almaktadır. Bu ülkelere yapılan ihracatın alt sistemler ağırlıklı olduğunu söyleyebiliriz. Bu satışlarında önemli bir bölümünü offset kaynaklı mal ve hizmetlerin oluşturduğu değerlendirilmektedir. Aslında budurum bir bakıma Türkiye'de teknolojik alt yapının iyi seviyede olduğunun bir işaretidir.

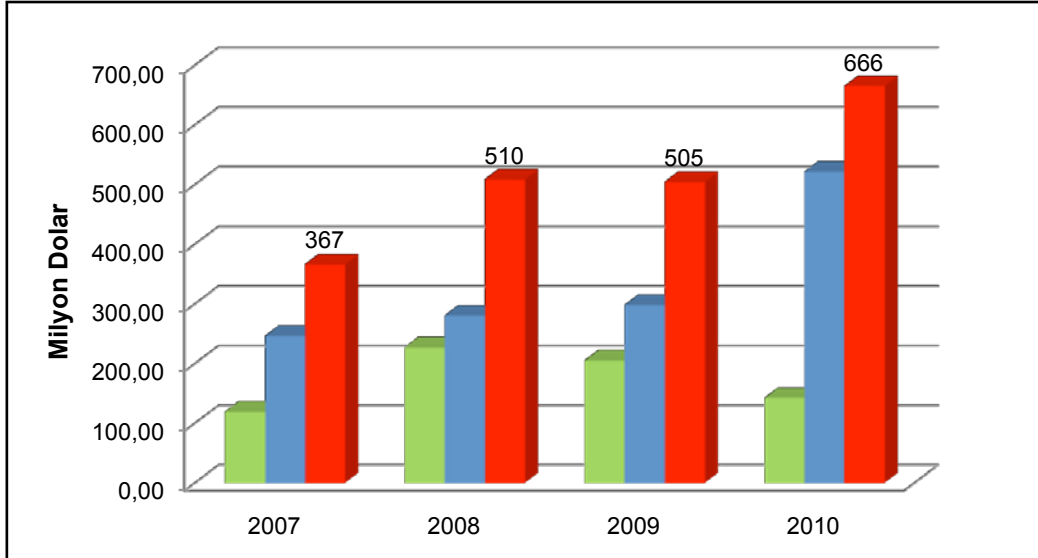
Grafik – 24, İHRACATIN YAPILDIĞI BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

SASAD

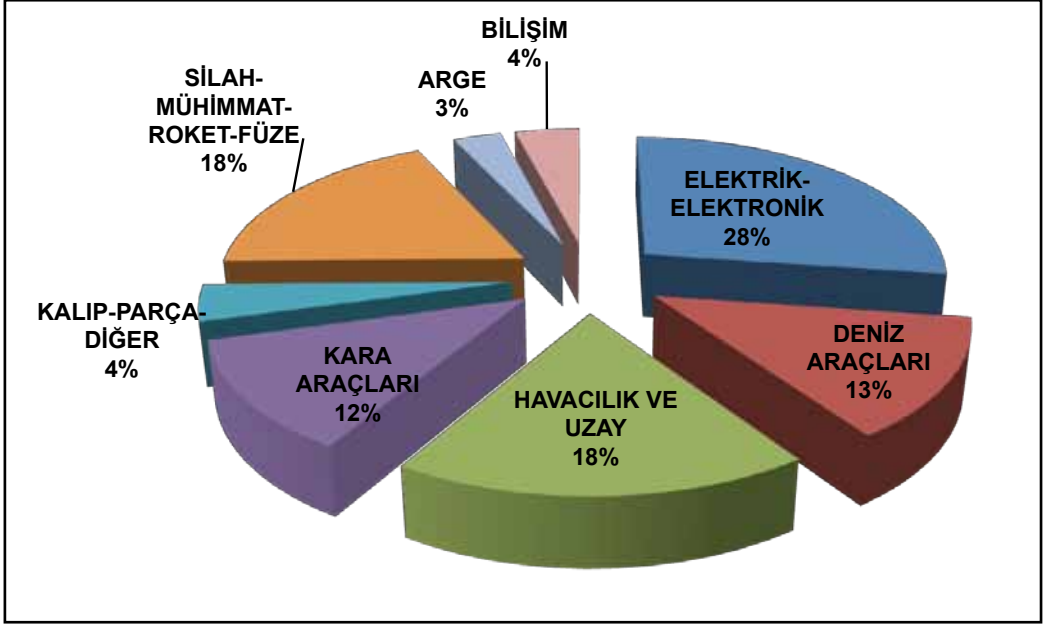
Grafik – 25, İHRACATIN BÖLGELERE DAĞILIMI DEĞİŞİMİ (2009 ve 2010)

SASAD

Grafik – 26, ÖZ-KAYNAK / KAMU TEŞVİK / TOPLAM ARGE HARCAMALARI

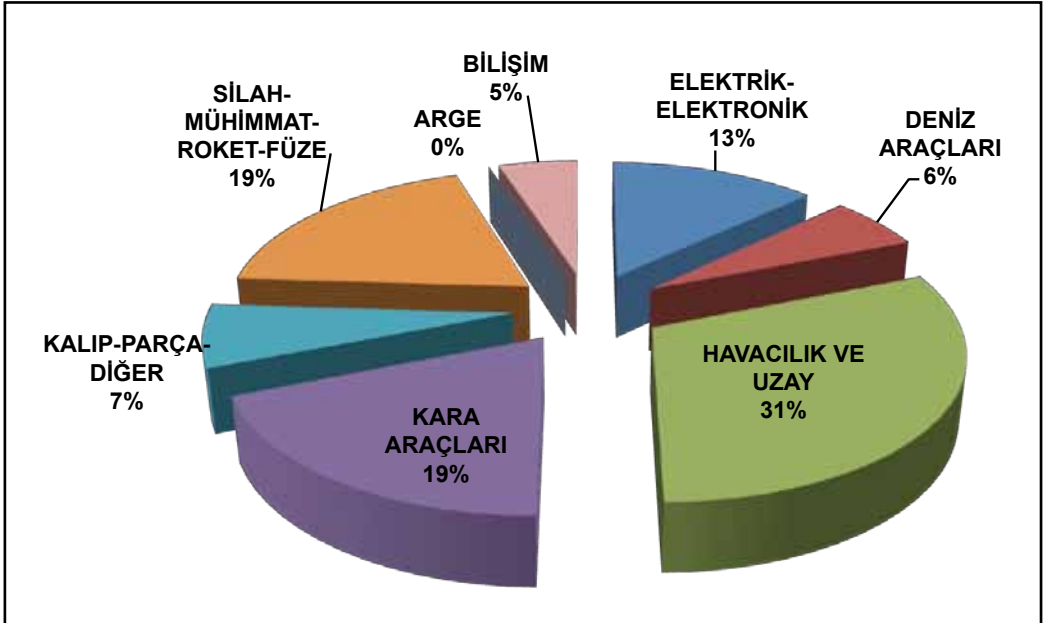
SASAD

Grafik – 27, CİRONUN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI

SASAD

Grafik – 28, İHRACATIN ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI

SASAD